

**สืบค้นชุดองค์ความรู้ พิธีกรรมในรอบ 1 ปีของชนเผ่ามูเซอแดงที่มีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน
กรณีศึกษา บ้านยาป่าแหน หมู่ที่ 5 ตำบลปางมะผ้า อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน**

**The Examine in to Knowledge on 1 Year of Red Lahu Ceremony In order To Strengthen of
Community. Cases study; Banyapanane Moo 5 Tambon Phang Mapha
Amphoe Phang Mapha
Maehongson**

นาย รชต ชานนท์สกุล

**รายงานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก
สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม
ประจำปีงบประมาณ 2550**

โครงการวิจัยเรื่อง สืบค้นชุดองค์ความรู้ พิธีกรรมในรอบ 1ปี ของชนเผ่ามูเซอแดงที่มีผลต่อความ
เข้มแข็งของชุมชน บ้านยาป่าแหน หมู่ที่ 5 ตำบลปางมะผ้า อำเภอปางมะผ้า
จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ชื่อผู้วิจัย นายรชต ชานนท์สกุล อายุ ๓๕ ปี บ้านเลขที่ ๘๗ หมู่ที่ 1 ตำบลปางมะผ้า
อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน ๕๘1๕0 โทร 0๘๖-1๕1๘๖๖๓

การศึกษา ปริญญาตรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขารัฐประศาสนศาสตร์

บทคัดย่อ

รายงานวิจัยฉบับนี้ เป็นการศึกษาด้าน เอกลักษณะทางวัฒนธรรมของชนเผ่ามูเซอแดงที่
เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมประเพณีและความเชื่อของชุมชน ที่แสดงออกเป็นพิธีกรรมต่างๆ อันเป็นสิ่ง
ยึดเหนี่ยวที่ทำให้ชุมชนเกิดความสามัคคีและอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ในการศึกษาใช้กรณีหมู่บ้าน
ยาป่าแหน หมู่ที่ 5 ตำบลปางมะผ้า อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยมีวัตถุประสงค์ 3
ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาค้นคว้า รูปแบบแสดงความหมายชุดองค์ความรู้ และพิธีกรรมในชุมชน
ของมูเซอแดงที่กำลังมีการเปลี่ยนแปลงและมีแนวโน้ม ข้อมูลที่จะสูญหาย 2) จัดเก็บข้อมูลชุดองค์
ความรู้ที่ได้มาอย่างเป็นระบบเพื่อศึกษาและเผยแพร่ 3) เพื่อการวิเคราะห์หน้าที่ บทบาทขององค์
ความรู้และพิธีกรรมที่มีผลต่อความเข้มแข็ง โดยการจำแนกแต่ละชุดองค์ความรู้และแต่ละพิธีกรรม

การศึกษาครั้งนี้เป็นการประยุกต์ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์
บุคคลสำคัญของชุมชน ได้แก่ผู้อาวุโส ผู้นำชุมชนทั้งที่เป็นทางการ ไม่เป็นทางการ ตัวแทนครัวเรือน
เมื่อทำการเก็บรวบรวมข้อมูล ข้อมูลทางเอกสาร และข้อมูลสนามแล้วได้นำข้อมูลทั้งหมดมาทำการ
ตรวจสอบจัดหมวดหมู่ข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ในการศึกษา

ผลการศึกษาพบว่าพิธีกรรมสำคัญของชนเผ่ามูเซอแดงในรอบ 1 ปีมีอยู่ 4 พิธีกรรมได้แก่
1) ปีใหม่"กินวอ" ข่อจาเว 2) ก่อเจดีย์ทราย "ชะกะก่อเว" 3) ช่วงเข้าพรรษา "สำมาแอ้ตาเว"
4) บูชาข้าวใหม่ / จำตาเว (ออกพรรษา) โดยมีพื้นฐานความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับผีฟ้า
“ ฮี้อา ภาษา ลานู ” คอยกำกับด้านพฤติกรรม องค์ความรู้ชุมชนจะถูกแฝงไว้ในคำร้องซีพของ
ชุมชน อาทิ ความรู้ด้านการเกษตร การรักษาอาการบาดเจ็บ เป็นต้น

สารบัญ

บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
สารบัญภาพ	จ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์	2
1.3 คำถามหลัก	2
1.4 สถานที่ดำเนินการวิจัย	3
1.5 แผนการดำเนินการ	4
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4
1.7 การรายงานความก้าวหน้า	5
บทที่ 2 บริบทชุมชน	6
2.1 สภาพทั่วไป	6
2.2 ประวัติชุมชน	7
2.3 ชุมชนกับเศรษฐกิจ	8
2.4 การจัดการป่าของชุมชน	10
บทที่ 3 พิธีกรรมในรอบปีและองค์ความรู้	12
3.1 พิธีกรรม ในรอบ 1 ปี	12
3.1.1 ปีใหม่มูเซอ หรือกินวอ “ข่อจาเว”	12
3.1.2 ทรายกอเว (แซะสี่ก่อเว)	16
3.1.3 พิธีชามาตาเว (พิธีทำบุญข้าวโศด	18
3.1.4 พิธีจ่าลีตา (พิธีทำบุญข้าวใหม่)	19
3.2 ความเชื่อและพิธีกรรมต่าง ๆ	20
3.2.1 กรณีเจ็บป่วย	20
3.2.2 การสู่ขอหญิง	21
3.2.3 ประเพณีการแต่งงาน	21
3.2.4 ประเพณีการเกิด	22
3.2.5 การตั้งชื่อเด็ก	23
3.2.6 ประเพณีการตาย	23
3.2.7 กติกา ข้อห้าม ชุมชน	24

3.3 ภูมิปัญญา	24
3.3.1 ด้านการทำมาหากิน “ด้านการเกษตร”	24
3.3.2 การเลือกพื้นที่ทำกิน (ปางคาม)	25
3.3.3 องค์ความรู้ที่ถูกนำมาใช้ในภาคเกษตร	26
3.3.4 พิธีกรรมแก้ไขเกิดปัญหา (พีช - สัตว์)	26
3.4. ตำนาน	27
3.4.1 ตำนานมูเซอแดง	27
3.4.2 ตำนานที่เกี่ยวกับต้นกำเนิดสุรา	27
3.4.3 การปกครองและความเชื่อ	28
3.4.4 ความเชื่อสูงสุดของชาวบ้าน	28
3.4.5 ผู้นำทางความเชื่อ	29
3.4.6 ตำแหน่งบุคคลสำคัญและ ผู้รู้ด้านต่างๆ	29
บทที่4 ข้อเสนอแนะ	31
ภาคผนวก	33

สารบัญภาพ

รูปที่ 1 แสดงที่ตั้งชุมชน	3
รูปที่ 2 แสดงขอบเขตชุมชน	6
รูปที่ 3 วัสดุประกอบพิธีกรรมทำบุญข้าวโพด (ซามา ตาเว)	34
รูปที่ 4 อุปกรณ์ประกอบพิธีกรรมทำบุญข้าวโพด (ซามา ตาเว)	34
รูปที่ 5 ศาลาประกอบพิธีกรรมหมู่บ้าน หอแห่	35
รูปที่ 6 การตกแต่งภายในหอแห่	35
รูปที่ 7 ผู้นำพิธีกรรม (ปู่จองโตโบ)	36
รูปที่ 8 การทำพิธีสะเดาะเคราะห์	36
รูปที่ 9 ครกตำข้าวเปลือก	37
รูปที่ 10 ทำบุญข้าวโพด (ซามา ตาเว)ที่ครัวเรือน	37
รูปที่ 11 เตาตีเหล็ก	38
รูปที่ 12 เตาและการเผาเหล็ก	38
รูปที่ 13 การตีเหล็ก	39

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมา/ความสำคัญของปัญหา

พื้นที่ อ.ปางมะผ้า จ. แม่ฮ่องสอน แบ่งการปกครอง 4ตำบล ประกอบด้วย ต.ปางมะผ้า ต.สบป่อง ต.นาปู่ป้อม ต.ถ้ำลอด จำนวน 38หมู่บ้าน ซึ่งมีความหลากหลายชนเผ่า ประกอบด้วย ชนเผ่า มูเซอแดง มูเซอดำ ลีซอ ไทยใหญ่ ม้ง ลัวะ กระเหรี่ยง มีการประกอบอาชีพ ด้านการเกษตร ทำไร่ นา และการเลี้ยงสัตว์ ด้านวัฒนธรรมประเพณีและความเชื่อของชุมชน ชนเผ่า(เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม) เป็นสิ่งที่ทำให้ชุมชนเกิดความมีส่วนร่วมและอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ให้ความเคารพนับถือ อยู่แบบพี่แบบน้อง ซึ่งเป็นแบบที่ตีที่บรรพบุรุษ เป็นผู้สืบทอดและสืบสานกันมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน แต่ในสถานการณ์ปัจจุบันสิ่งดีๆ บางอย่างอาจจางหายไป และบางอย่างอาจสูญหายไป ไม่ว่าจะเป็นพิธีกรรมของชนเผ่า มูเซอแดง มูเซอดำ ลีซอ ไทยใหญ่ ม้ง ลัวะ กระเหรี่ยง เช่นพิธีกรรมการเลี้ยงผีป่า น้ำ ประเพณีการกินวอ งานบุญปีใหม่ สาเหตุเนื่องจากบุตรหลานที่ไปทำงาน หรือการศึกษาอยู่นอกชุมชนห่างไกล ไม่มีโอกาสหรือไม่มีความสามารถที่จะร่วมพิธีกรรมนั้นๆ ได้ ปัญหาระบบการศึกษาที่เอื้อวิถีชีวิตความเป็นอยู่และวัฒนธรรม รวมทั้งระยะเวลาไม่เอื้อซึ่งกันและกัน ทำให้เด็ก เยาวชนไม่มีโอกาสเรียนรู้สิ่งดีๆของบรรพบุรุษที่มีอยู่ สาเหตุสำคัญอีกอย่างหนึ่งคือการที่เด็กได้รับเอา วัฒนธรรมจากสื่อหลายๆด้านจากภายนอกและในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นสื่อด้านภาษา การแต่งกายและอื่นๆ อีกทั้งในโรงเรียนเอง ก็ไม่มีหลักสูตรท้องถิ่น ที่สอนเรื่องประวัติศาสตร์ชุมชน วัฒนธรรมประเพณีชุมชน วิถีชีวิตการดำรงชีพชุมชน ถึงแม้ รัฐมีนโยบายการปฏิรูปการศึกษา แต่การกำหนดหลักสูตรการเรียนการสอนนั้น ชุมชนไม่มีส่วนร่วมในการกำหนดเนื้อหาสาระของหลักสูตร จึงไม่สอดคล้องกับความเป็นอยู่ของแต่ละชนเผ่า แก่นสารคุณค่า ความหมายของพิธีกรรมประเพณี อีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ประเพณีวัฒนธรรม ความเชื่อ ของชนเผ่า เปลี่ยนไปและสูญหายไปคือการเปลี่ยนผู้นำ เปลี่ยนผู้สอน การเปลี่ยนวิธีการผลิต การเปลี่ยนศาสนา (จากที่นับถือศาสนาหนึ่งไปเป็นอีกศาสนาหนึ่ง) การเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัด การศึกษาก็เป็นสาเหตุหนึ่งที่สำคัญสาเหตุหนึ่ง เช่นเด็ก เยาวชนที่ผ่านการศึกษา บางส่วน มีความละอายเป็น การแสดงความเป็นชนเผ่า ไม่กล้าพูดภาษาของตนเอง ในระหว่างที่อยู่กับผู้อื่นที่ต่างเผ่า และการแต่งกายเป็นต้น

บทบาทผู้เฒ่า ผู้แก่ ผู้อาวุโส ในอดีตบุคคลเหล่านี้ เป็นผู้นำธรรมชาติเป็นผู้สืบทอดและถ่ายทอดองค์ความรู้ที่ชุมชนนับถือและให้ความนับถือและให้ความสำคัญ แต่ในปัจจุบันมีผู้นำที่เกิดจากรัฐแต่งตั้งเป็นทางการ ซึ่งเป็นคนรุ่นใหม่ มีอำนาจ แต่ไม่รู้และเข้าใจถึงแก่นสารแท้ของประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อวิถีชีวิตดั้งเดิมที่เป็นสิ่งบ่งบอกให้ลูกหลาน ได้เกิดจิตสำนึกความเป็นชนเผ่า ความขัดแย้งในชุมชนจากการใช้อำนาจ การปกครองและการพัฒนา ผู้นำกับชุมชนการแย่งการเป็น

ผู้นำ การเมือง อันมีผลกระทบต่อวัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อ สิ่งที่ทรงคุณค่ากำลังเจือจางและหายไปที่สุดในที่สุด

ดังนั้นแนวทางการดำเนินการ โดยการนำเอาสิ่งดีๆที่มีอยู่ในชุมชน ดันทุนหรือทุนเดิม ทั้งทางด้านผู้นำธรรมชาติ ผู้รู้ ของชนเผ่ามูเซอแดง ก็จะมี ผู้นำ คะเสคือผู้ใหญ่บ้าน จะลือคือผู้นำด้านดี เหล็ก ปูจองโตโบคือผู้นำศาสนา บุคคลเหล่านี้ เป็นคนที่ชุมชนล้วนแต่ให้ความเคารพนับถือถือเป็นผู้นำธรรมชาติ มีกติกา ข้อห้ามตามจารีตประเพณีความเชื่อ ถ้าหากผู้ใด ไม่กระทำตามจะมีความผิดหรือถูกลงโทษ โดยมีกรรมการ ผู้รู้ อาวุโส เหล่านี้เป็นผู้ควบคุมดูแลและตัดสินทุกส่วน ที่สัมพันธ์กันอยู่ในชุมชน เป็นปัจจัยหลักในการดำเนินวิถีชีวิต

การนำทุนเดิมสิ่งดีๆในชุมชนนำมาปรับให้เกิดคุณค่าสอดคล้องกับยุคสมัย โดยให้เด็กเยาวชนคนในชุมชนได้มีโอกาสได้ร่วมกิจกรรมที่สำคัญๆในชุมชน เปิดโอกาสให้ผู้รู้ อาวุโสได้แสดงบทบาท อบรมสั่งสอนในวันสำคัญๆตามแต่เวลาโอกาสรวมทั้งให้มีการจดบันทึกจัดรวบรวมองค์ความรู้ พิธีกรรมสำคัญ ๆ ประวัติศาสตร์ของชุมชนที่เป็นสิ่งดีๆ ของชุมชนเองให้เกิดประโยชน์กับคนในชุมชนและทรัพยากร ดิน น้ำ ป่าของชุมชนสืบต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาค้นคว้า รูปแบบแสดงความหมายชุดองค์ความรู้ และพิธีกรรมในชุมชนของมูเซอแดง ที่กำลังมีการเปลี่ยนแปลงและมีแนวโน้ม ข้อมูลที่จะสูญหาย
2. จัดเก็บข้อมูลชุดองค์ความรู้ที่ได้มาอย่างเป็นระบบเพื่อศึกษาและเผยแพร่
3. เพื่อการวิเคราะห์หน้าที่ บทบาทขององค์ความรู้และพิธีกรรมที่มีผลต่อความเข้มแข็ง โดยการจำแนกแต่ละชุดองค์ความรู้และแต่ละพิธีกรรม

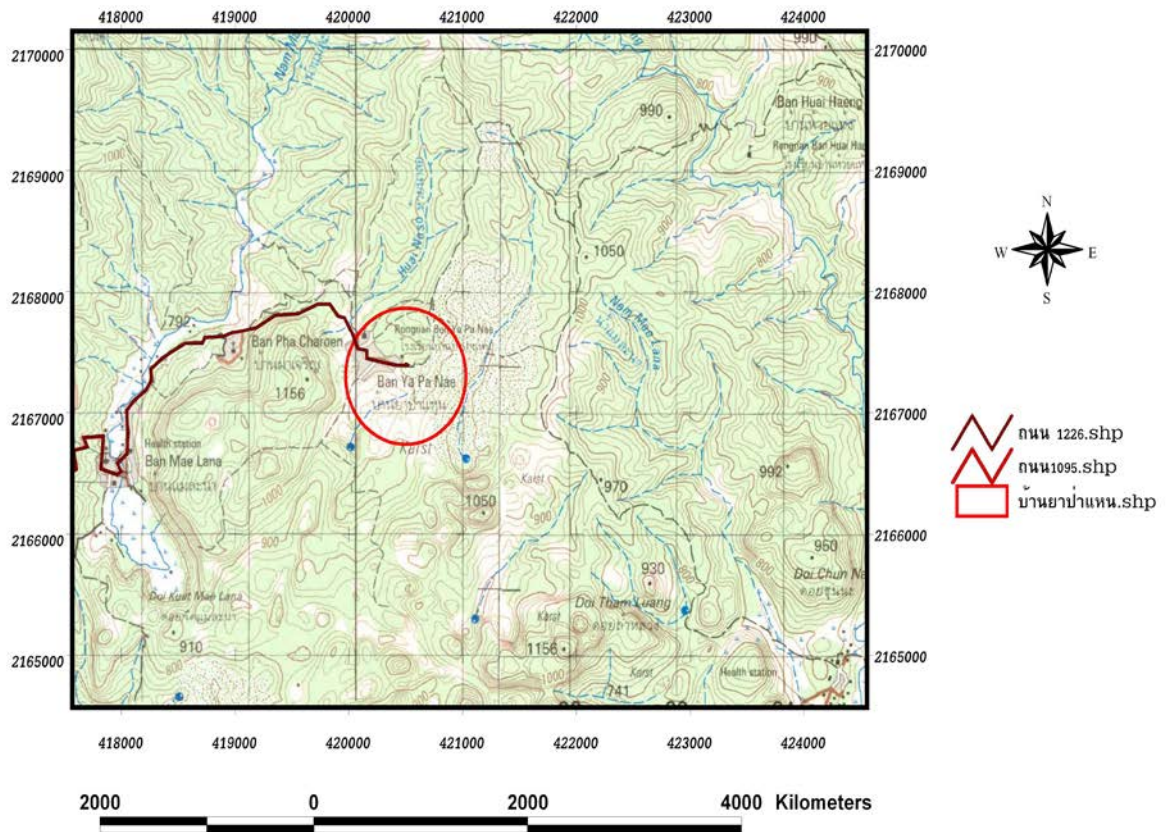
1.3 คำถามหลัก

1. องค์ความรู้ และพิธีกรรมที่สำคัญในรอบปีของชุมชนเป็นอย่างไร
2. บทบาท ของผู้นำพิธีกรรม และรูปแบบวิธีการถ่ายทอดชุดองค์ความรู้เป็นอย่างไร

1.4 สถานที่ดำเนินการวิจัยหรือข้อมูล

บ้านยาป่าแหน(ชนเผ่ามูเซอแดง) หมู่ที่ 5 ต.ปางมะผ้า อ.ปางมะผ้า จ.แม่ฮ่องสอน

บ้านยาป่าแหนหมู่ที่ 5

รูปที่1 แสดงที่ตั้งชุมชน

ระยะเวลาการดำเนินการโครงการ (ปี)

พฤษภาคม ปี 2550 ถึง พฤษภาคม ปี 2551

1.5 แผนการดำเนินการตลอดโครงการ กิจกรรม/ ขั้นตอนการดำเนินงานการเก็บข้อมูล

1. ประชุมทีมงานวิจัย+ผู้รู้ในชุมชน	พ.ค. 2550
2. การเข้าชุมชน เก็บข้อมูล องค์กรความรู้ชุมชน	พ.ค.-ส.ค. 2550
3. จัดเก็บข้อมูล รูปภาพ ในการประกอบพิธีกรรม /ผู้รู้	พ.ค.-ส.ค. 2550
4. การคืนข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลร่วมกับชุมชน	ส.ค.-ก.ย. 2550
5. สรุปจัดพิมพ์ เข้ารูปเล่ม	ก.ย.- ต.ค.2550

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ชุมชนได้เรียนรู้ กระบวนการจัดเก็บข้อมูลชุดองค์ความรู้
2. ชุมชน ได้ชุดองค์ความรู้ พิธีกรรมสำคัญๆในรอบปี

การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ผู้รู้ ชาวชน สมาชิกในชุมชน มีส่วนร่วมกำหนด แนวทางการฟื้นฟู วัฒนธรรมประเพณี ในชุมชน
2. มีฐานข้อมูลชุมชน เพื่อขอรับ สนับสนุนงบประมาณให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อไป
3. ข้อมูลวัฒนธรรมประเพณี ที่ได้นำสู่หลักสูตรการเรียนการสอนในโรงเรียน

งบประมาณของโครงการและการจ่ายเงิน

งบประมาณจำนวน 50000 บาท (ห้าหมื่นบาทถ้วน)แบ่งจ่ายเงิน ทั้งหมด 3 งวด

งวดที่1. จำนวน 20000บาท (สองหมื่นบาท) 40% จ่ายภายใน 30วันหลังจากวันลงนามในสัญญา

งวดที่2. จำนวน 15000 บาท (หนึ่งหมื่นห้าพันบาท) 30% จ่ายภายใน30วันหลังจากที่ปรึกษาเห็นชอบรายงานความก้าวหน้า ฉบับที่1 และ ผู้ให้ทุนเห็นชอบ

งวดที่3. จำนวน 15000 บาท (หนึ่งหมื่นห้าพันบาท) 30% จ่ายภายใน30วันหลังจากที่ปรึกษาเห็นชอบรายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์และผู้ให้ทุนเห็นชอบแล้ว

1.7 การรายงานความก้าวหน้าและผลงานของโครงการ

1. รายงานความก้าวหน้าฉบับที่1จำนวน1เล่มพร้อมแผ่นบันทึกข้อมูลหรือซีดี-รอม ภายใน 4 เดือน หลังจากวันนามในสัญญา
2. รายงานความก้าวหน้า ฉบับที่2จำนวน3 เล่ม พร้อมแผ่นบันทึกข้อมูลหรือ ซีดี-รอม หรือนำเสนอผลงานด้วยวาจา (Oral presentation) ภายใน8เดือน หลังจากวันลงนามในสัญญา หรือนำเสนอผลงานด้วยวาจา (Oral presentation)
3. รายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์ จำนวน 10 เล่ม บทคัดย่อภาษาไทย และภาษาอังกฤษ พร้อมแผ่นบันทึกข้อมูล หรือ ซีดี-รอม และอื่นๆที่เกี่ยวข้อง จำนวน1ชุด พร้อมเอกสารสรุปสำหรับผู้บริหาร(Executive summary) ภายใน12เดือน หลังจากกลงในสัญญา

บ้านยาป่าแหน

2.1 หมู่ที่ 5 ตำบลปางมะผ้า อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน

สภาพทั่วไป บ้านยาป่าแหน เป็นชนเผ่ามูเซอแดง หมู่ที่ 5 ตำบลปางมะผ้า อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน ปัจจุบัน (เมษายน 2546) มีอยู่ 75 หลังคาเรือน 82 ครอบครัว มีระยะทางห่างจากตัวอำเภอปางมะผ้า 25 กิโลเมตร โดยประมาณ

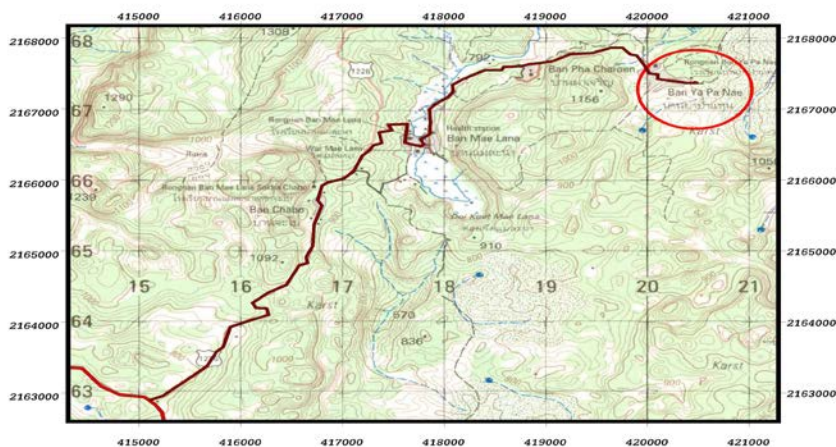
ทิศเหนือติดกับสหภาพพม่า

ทิศใต้ติดกับบ้านบ่อไคร้ หมู่ที่ 11 ตำบลปางมะผ้า

ทิศตะวันออกติดกับหมู่บ้านถ้ำลอด หมู่ที่ 1 ตำบลถ้ำลอด

ทิศตะวันตกติดกับบ้านแม่ละนา หมู่ที่ 1 ตำบลปางมะผ้า

บ้านยาป่าแหน

1000 0 1000 2000 Miles

สัญลักษณ์

รูปที่ 2 แสดงขอบเขตชุมชน

2.2 ประวัติชุมชน

หมู่บ้านยาป่าแหนเดิมย้ายมาจาก หัวปาย และ หัวหมากเก็ง ตามลำดับแล้วมาอยู่ที่ คอยอัน อยู่ได้ 1 ปี ได้อพยพไปอยู่ที่ ปางแปก เพราะมีโจรแ่ง(ชาวจีนฮ่อ) ปล้นเป็นสาเหตุหลัก การอพยพในครั้งนั้นภายใต้การนำของ นายจำลอง โดยมีส่วนร่วมคิดตาม ประมาณ 20 ครอบครัว 100 กว่าคน การอยู่ที่ปางแปก เป็นการรวมเผ่ามูเซอคำ - มูเซอแดง เมื่อมาอยู่อาศัยที่ ปางแปก ได้ 3 ปี นายจำลอง ได้เสียชีวิต เพราะป่วยเป็นไข้มาลาเรีย ซึ่งตามประเพณีแล้วต้องมีการค้นหาผู้นำและต้องย้ายหมู่บ้าน จึงได้อพยพไปอยู่ที่ ปางคาน้อย ภายใต้การนำของนายคาหลู ผู้นำใหม่ (พ่อของหมู่บ้านปัจจุบัน นายบรรพต ไพโรปริเปรม) และสมาชิก 20 ครอบครัว เดิมเมื่อมาอยู่ที่ปางคาน้อยเป็นการอยู่อาศัยแบบผสมผสานเผ่ามูเซอคำ - มูเซอแดง ที่มาอาศัยที่ปางคาน้อยได้มีนายยาป่าแหน ที่แต่งงานกับน้องเมียของนายคาหลู อยู่ที่คอยเชียงแสน ได้เข้ามาอาศัยอยู่ร่วม ขณะที่อยู่บ้านปางคาน้อยได้มีตำรวจมาจับ นายคาหลู ไป สาเหตุที่ถูกจับได้ไปทะเลาะกับชาวไทยใหญ่ กรณีที่ดิน แต่ที่โดนจับกลับเป็นคดียาฝิ่น เมื่อโดนจับไปประมาณ 6 เดือน ได้หลบหนีกลับ และนำครอบครัวตัวเองหนีไปอยู่ที่ "คายนาง" ประเทศพม่า อยู่ได้ 2 ปี ได้กลับมาชักชวนพี่น้อง จำนวน 9 ครอบครัว หนีไปอยู่ที่ หัวนางแห่ง รวมระยะเวลาที่อยู่ปางคาน้อย 12 ปี เมื่อย้ายไปอยู่ที่หัวนางแห่งนั้น มีสมาชิกติดตามมาอีก จำนวน 9 ครอบครัว ได้แก่ นายคาหลู (พ่อนายบรรพต ไพโรปริเปรม) เป็นผู้นำ "คะแส", นายละ พ่อของนางนาง่า ตำแหน่ง "ปู่เหล็ก", นายจ่ากาลี พ่อของนายเอกอ , นายจ่านู, นายจ่าดิก ปัจจุบันย้ายไปอยู่บ้านชอเบะ นายจ่ามูป่า พ่อของนายจ่าแส, นายจ่าแหงไโก พ่อของนายคำแหลงไปอยู่ที่บ้านแอกโก, นายจ่าลี นายจ่าอิน, นายจ่าก่า นาก๊ะ, นายยาป่าแหน น้องเมียนายคาหลู

เมื่อมาอยู่ที่หัวนางแห่งนั้น ได้มีการโยกย้ายไปมาในพื้นที่ใกล้เคียงได้ 6 ครั้ง เฉลี่ยพื้นที่ละ 2 ปี ขณะที่อยู่ที่หัวนางแห่ง ได้มีสมาชิกหมู่บ้านเข้ามาเพิ่มจาก หัวของ , ชอเบะ , ผาผึ้ง และแอกโก ลักษณะการเคลื่อนเข้ามา / การเพิ่มขึ้นเป็นไป ในลักษณะการเข้ามาแต่งงานกับคนในหมู่บ้านแล้วย้ายครอบครัว (พ่อ - แม่ - พี่ - น้อง) เข้ามาช่วงขณะที่อยู่หัวนางแห่ง ได้มีการเปลี่ยนแปลง ผู้นำจาก นายคาหลู มาเป็น นายยาป่าแหน เพราะว่านายคาหลู แก่เกินไป และนายคาหลูมีร่างกายอ่อนแอจากการเสพยาฝิ่น การเลือกผู้นำ เลือกจากคนในชุมชนทุกคน โดยมีหลักการคัดบุคคล ดูจากการมีความรู้ , ใจเป็นธรรม มีเมตตา ให้ความช่วยเหลือแก่คนในชุมชน การที่อยู่หัวนางแห่งนั้น ได้มีการติดต่อค้าขายกับ บ้านแอกโก - แสนคำลือ การค้าขายทุกอย่างนั้นเป็นการแลกเปลี่ยน คิดมูลค่าจาก "ฝิ่น" เป็นหลัก สินค้าที่มีการแลกเปลี่ยนจำพวก (เกลือ , เสื้อผ้า ฯลฯ สิ่งที่ผลิตเองไม่ได้) ขณะเดียวกันบ้านแอกโกได้มีโรงเรียนตำรวจ ตระเวนชายแดนเข้ามาร่วมเปิดสอน และมีการเกณฑ์/ออกคำสั่งให้ส่งเด็กไปเรียนโดยทางโรงเรียนมีสิ่งจูงใจกล่าวคือให้ทุกอย่างแก่เด็กนักเรียน เสื้อผ้า - รองเท้า - หนังสือ วัสดุการเรียน เด็กนักเรียนรุ่นแรกที่ได้รับ

การศึกษาจำนวน 9 คน ได้แก่แก่นจำ ,จำแสด,อัมพร,วันชัย,สามหมื่น(สมาชิกอบต),ยาป่าก้อย (เป็นผู้ใหญ่บ้านแอลา),จำเสือ,นาคะ,นาหา ช่วงที่อยู่หัวกลางแห้ง ได้มีเจ้าหน้าที่จากอำเภอ , จังหวัด กำนันประยูร ได้เข้าไปชักชวนให้ไปอยู่บริเวณท่าไคร้ ซึ่งเป็นบริเวณที่เป็นพื้นที่ราบ กว้าง สามารถที่จะทำนาได้ ชุมชนจึงได้ไปหารือกับคนที่บ้านแเอโก้ให้อพยพไปด้วยกันเพราะมี บริเวณทำไร่ใกล้เคียงกัน ในการอพยพจาก หัวกลางแห้ง ไปอยู่ที่ ท่าไคร้ มีนายยาป่าแหนเป็น ผู้นำ และสมาชิก 20 หลังคาเรือน รวมกับบ้านแเอโก้ 15 หลังคาเรือน การมาอยู่ที่ท่าไคร้ อยู่ 1 ปี พอปีที่ 2 ชาวบ้านแเอโก้เดิมได้ย้ายไปอยู่บ้านแเอโก้หมด ส่วนที่มาจากบ้านหัวกลางแห้งได้ย้าย ไปอยู่ที่ ป่าตะแนะ ที่เป็นปางคามเดิมสมัยอยู่ที่ หัวกลางแห้ง จำนวน 18 หลังคาเรือน เหลืออยู่ บ้านท่าไคร้ จำนวน 2 หลังคาเรือน มีนายละ และนายจำอ้อ ในปีที่ 3 ตรงกับปี พ.ศ. 2516 เกิดน้ำท่วมใหญ่ นายละ และนายพ้อสื่อ ย้ายไปอยู่ที่บ้านบ่อไคร้ สาเหตุการที่มีการอพยพออกจาก บ้านท่าไคร้ เพราะทำฝายกักน้ำทำนาไม่เป็น การเบิกพื้นที่ให้เป็นที่นาก็ไม่ได้ทำ ไม่ได้มี ประสิทธิภาพที่เกี่ยวกับการทำนา และพื้นที่ปางคามป่าตะแนะก็สามารถปลูกพืชได้ดีให้ผลผลิตคืออยู่ การโยกย้ายกลับไปอยู่ที่ปางคามป่าตะแนะ (ในสมัยที่อยู่หัวกลางแห้งและท่าไคร้) นั้น มีนายยาป่าแหนเป็นผู้นำการอพยพ พร้อมกับสมาชิก จำนวน 18 หลังคาเรือน ในปี 2515 โดยมียาป่าแหน เป็นผู้นำธรรมชาติ ปกครองได้ 17 ปี ปี พ.ศ. 2531 ในปีเดียวกัน ทาง ราชการได้ยกระดับการปกครองเป็นกิ่งอำเภอปางมะผ้า ปางคามป่าตะแนะ ได้ยกระดับเป็น หมู่บ้านทางการ เป็นหมู่บ้านยาป่าแหน หมู่ที่ 5 ตำบลปางมะผ้า อำเภอปางมะผ้า จังหวัด แม่ฮ่องสอน และได้คัดเลือกผู้นำทางการ ได้แก่ นายบรรพต ไพรปริเปรม แทนนายยาป่าแหน ที่แก่ชราไป

ดังนั้นจึงจัดได้ว่า หมู่บ้านยาป่าแหน จัดตั้งขึ้นมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2515 นับอายุได้ ถึงปัจจุบัน (เมษายน 2546) 31 ปี และได้จัดเป็นหมู่บ้านทางการในปี พ.ศ. 2532 นับอายุปัจจุบัน (เมษายน 2545) 14 ปี

2.3 ชุมชนกับเศรษฐกิจ

วิธีการผลิตในอดีต การผลิตในอดีตเป็นระบบการผลิตแบบเลื่อนลอย กล่าวคือ ทำการแผ้วถางไร่ไม่ใหญ่ ๆ ทั่วทั้งแห่งแล้วเผา ไร่ต้นไม้ใหญ่ดินดีดินดำ มีการทับถมของใบไม้ การทำไร่ในอดีตการปลูกจะมีพื้นที่เดียว โดยจะปลูกแยกระหว่างข้าว ข้าวโพด และฝิ่น + ผัก ปัจจุบันการปลูกข้าวจะผสมเมล็ดผัก, ผัก, ถั่ว ปลูกตามชายขอบแปลง

ชนิดพืช	มค.	กพ.	มีค.	เมย	พค.	มิย.	กค.	สค.	กย.	ตค.	พย.	ธค.
ข้าวไร่		-เตรียมพื้นที่-			---ปลูก---		-เอาหญ้า-		-เอาหญ้า-		เก็บเกี่ยว	
ข้าวโพด		-เตรียมพื้นที่-			---ปลูก---			---เก็บ---			ขนเข้ายุ้ง	
ผักและอื่น ๆ					-----ปลูก-----			-----เก็บ-----				
ถั่วแดง								---ปลูก---			-เก็บเกี่ยว-	

การเกิดการเปลี่ยนแปลงระบบการทำมาหากิน จากการประกาศใช้กฎหมาย พรบ. ป่าไม้ ไม้สามารถทำไร่เลื่อนลอยได้ ชุมชนปรับเปลี่ยนวิถีมาเป็นการทำไร่หมุนเวียน โดยชุมชน ได้พิจารณาจากประสบการณ์ที่ได้ปฏิบัติไว้ 3 - 5 ฝืน ในแต่ละครอบครัว มีการปลูกไม้ผลยืนต้น และการเลี้ยงสัตว์ "หมู" เพื่อการบริโภค ที่เหลือเพื่อขาย เพิ่มการเลี้ยงวัว , ควาย เพื่อผลทาง เศรษฐกิจ และในบางครอบครัวมีการปรับระบบการผลิต เป็นการทำนาโดยในระยะแรกจากคน ไทยใหญ่มาทำและได้เรียนรู้วิธีการทำนา ทำฝาย ทำร่องส่งน้ำ ไปด้วยอันเป็นการเรียนรู้จากการ ปฏิบัติจริง อุปกรณ์เริ่มจากการใช้ควาย หันมาใช้เครื่องไถนา การประกาศให้เลิกทำไร่ฝืนเป็น บังคับอีกอันที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลง การทำอาชีพเสริมภายใต้ภูมิปัญญาที่มี การทอผ้า การจักสาน ในอดีตเป็นการผลิตเพื่อใช้ มาปรับเป็นผลิตเหลือใช้แล้วขาย การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ทำให้ การพึ่งพาตนเองลดลง ต้องพึ่งพาทายนอกมากขึ้น อาทิ เครื่องไถ น้ำมันด้วย การซ่อมเครื่อง และ ที่สำคัญคือการตลาด ที่ต้องอาศัยภายนอก ชุมชนไม่ได้เป็นผู้กำหนดราคาอีกแล้ว การไปรับจ้างใน พื้นที่ส่วนใหญ่จะใช้กิจการการทำเกษตรช่วงเตรียมพื้นที่ และเก็บเกี่ยวผลผลิต การรับจ้างนอก พื้นที่จะออกไปทำลูกจ้าง บั่มน้ำมัน ร้านอาหาร ที่จังหวัดเชียงใหม่

"การใช้ที่นา" มีจำนวน 37 ครอบครัว มีจำนวนพื้นที่นา 1 - 9 ไร่ กระจายตาม ลำห้วยแม่ ละนา ลำห้วยห้วยเฮี้ยะ และลำห้วยห้วยแห้ง(ชื่อลำห้วย เรียกตามภาษาพื้นบ้าน) พันธุ์ข้าวที่นิยมใช้ 1. จำลี่ปู่หละเว (ผลผลิตได้มากแต่สีแล้วได้ข้าวสารน้อยเพราะเปลือกหนา) 2. ยางเกอะเลอะจำ (ผลผลิตน้อยแต่สีแล้วได้ข้าวสารมากกว่า) 3. เมืองปายจำ (ข้าวแดง) (ได้ผลผลิตเฉลี่ย 1/47 ถัง) พันธุ์ที่ใช้ปลูกในอดีตดั้งเดิมยางเกอะเลอะจำ

"ที่ไร่" มีทุกหลังคาเรือน กระจายไปรอบ ๆ หมู่บ้าน หลังคาเรือนละ 3 - 5 ฝืน ข้าวใช้ พันธุ์ข้าวเหนียว จำเนาะแย้ , จำเนาะเนาะ , จำเนาะกือจะ , จำเนาะเคาะเฮา

ระบบการทำไร่ ในพื้นที่ 3 แปลง ระบบไร่หมุนเวียน

แปลง / ปี	1	2	3
1	ข้าว	ข้าวโพด - ถั่วแดง	ดินพักตัวฟื้นฟูสภาพ "ไร่เหล่า"
2	ข้าวโพด - ถั่วแดง	ดินพักตัวฟื้นฟูสภาพ "ไร่เหล่า"	ข้าว
3	ดินพักตัวฟื้นฟูสภาพ "ไร่เหล่า"	ข้าว	ข้าวโพด - ถั่วแดง

"สวน" ในความหมายของชุมชนคือพื้นที่ที่ปลูกไม้ผล , ข้าวโพด และถั่ว เป็นหลัก ไม้ได้ปลูกข้าว เมื่อเก็บเกี่ยวข้าวโพด จะปลูกถั่วแดง เป็นการบำรุงดินระบบหมุนเวียน ชนิดไม้ผลที่ปลูกแล้วให้ผลผลิต

กาแฟผลผลิต 400 - 500 กก. มีคนมารับซื้อ

ลิ้นจี่ ผลผลิตต่อปี 4 ตันได้ขาย เล็กๆ น้อยๆ ไม่แน่นอน มีจำนวนผู้ปลูก 10 หลังคา

มะม่วงผลผลิตต่อปี 2 ตันมีพ่อค้าเข้ามาซื้อในบางปีมีจำนวนผู้ปลูก 60 หลังคา

ท้อพื้นเมืองผลผลิตต่อปี 10 ตัน มีพ่อค้าเข้ามาซื้อในบางปี มีจำนวนผู้ปลูก 68 หลังคา

บัวผลผลิตต่อปี 1 ตัน ไม้ได้ใช้ประโยชน์ใด ๆ มีจำนวนผู้ปลูก 10 หลังคา

มะขามผลผลิตต่อปี 200 กก.บริ โภคเอง ที่เหลือขาย มีจำนวนผู้ปลูก 38 หลังคา

กล้วยมีการปลูก ทุกครัวเรือน

การปลูกข้าวโพด สายพันธุ์ที่ปลูกเป็นพันธุ์พื้นเมือง ท้องถิ่น ได้แก่ สามาโหล ปลูกเพื่อเลี้ยงสัตว์ พันธุ์สามาเอ๋ ปลูกเพื่อบริโภค พันธุ์สามาแซ่ ปลูกเพื่อบริโภคทั้งคนและสัตว์

สภาพปัญหาได้แก่การใช้พื้นที่เดิม ๆ มานานทำให้สภาพดินเสื่อมคุณภาพ ผลผลิตไม่แน่นอน ส่วนแนวทางแก้ไขทางชาวบ้านเสนอคือ การปรับปรุงดินโดยใช้วัสดุในพื้นที่

การเลี้ยงสัตว์

วัว	มีผู้เลี้ยงอยู่ 30 หลังคา	ประมาณ 200 ตัว
ควาย	มีผู้เลี้ยงอยู่ 20 หลังคา	ประมาณ 40 ตัว
หมู - ไก่	มีผู้เลี้ยงกันทุกครอบครัว	การเลี้ยงเพื่อประกอบ

2.4 การจัดการป่าของชุมชน

ชุมชนได้มีการจำแนกพื้นที่ป่า โดยมีหน่วยจัดการป่าต้นน้ำที่ 41 สังกัดกรมป่าไม้ (วนศาสตร์ชุมชน) เข้าไปดำเนินการให้ความรู้แก่ชุมชน ปี พ.ศ. 2533 ได้มีการจำแนกป่าได้ดังนี้

1. ป่าใช้สอย อยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือบ้าน มีพื้นที่ประมาณ 1,500 ไร่
2. ป่าต้นน้ำ อยู่ทางทิศเหนือของหมู่บ้าน มีพื้นที่ประมาณ 1,000 ไร่
3. ป่าเลี้ยงสัตว์ "ก๊วแก่น" อยู่ทางทิศเหนือของหมู่บ้าน มีพื้นที่ประมาณ 3,000 ไร่
4. พื้นที่ทำกิน กระจายออกไปรอบ ๆ หมู่บ้าน

ในเรื่องทรัพยากร "ดิน น้ำ ป่า" ในอดีตแตกต่างไปจากปัจจุบันมาก ป่าไม้ในอดีตเป็นป่าดิบใหญ่บริเวณกว้างขวาง มีปริมาณน้ำมาก สัตว์ป่ามีจำนวนมาก อุดมสมบูรณ์ การทำไร่เปิดพื้นที่ป่าใหม่ได้อย่างอิสระ แตกต่างไปจากปัจจุบันมาก นับตั้งแต่ทางรัฐบาลได้ประกาศกฎหมายป่าไม้ และการห้ามการปลูกฝิ่น การทำไร่ในพื้นที่จำกัด การทำซ้ำในพื้นที่เดิม การปลูกพืชเศรษฐกิจจากการส่งเสริมของเจ้าหน้าที่รัฐ การเพิ่มขึ้นของประชากร การแก้ไขปัญหา นั้น จะ

เป็นไปในรูปที่เจ้าหน้าที่มาให้คำแนะนำ เช่น ระบบการทำไร้หมุนเวียน ปลุกพืชหมุนเวียน การเลี้ยงหมูพันธุ์ การปลุกพืชส่งเสริมจากภาครัฐ "ข้าวโพดสุวรรณ" ไม้ผล การทำหมัน เป็นต้น ชุมชนไม่ได้คิด แต่เป็นบทสรุปจากประสบการณ์ที่ได้ทดลองปฏิบัติมา เห็นว่าได้ผลพอสมควรที่จะดำรงชีพได้ และสอดคล้องกับวิถีชีวิตในการจัดการพื้นที่ป่า มีความชัดเจนในด้านกฎกติกาชุมชน เรื่องป่าต้นน้ำ การทำแนวป้องกันไฟฟ้า เคยใช้กติกาในการปรับผู้นำชุมชนในการฝ่าฝืนปัญหาในการจัดการป่า ความชัดเจนแน่นอนขอบเขตของพื้นที่ต่าง ๆ มิใช่ประมาณการ

ทรัพยากร"ถ้ำ"ในชุมชน มีถ้ำอยู่มากมาย กระจายกระจายไปทั่ว มีทั้งถ้ำที่ชุมชนได้เข้าไปสำรวจและไม่ได้สำรวจ แต่คนในชุมชนรู้ มีทั้งหมด 32 ถ้ำ ที่ชุมชนรู้และได้สำรวจ โดยมีทหารและชาวบ้านได้เข้าไปสำรวจ 3 ถ้ำ ได้แก่

1. ถ้ำใจเออะ มีระยะทาง จากหมู่บ้าน 1 กม.
2. ถ้ำผีแมน มีระยะทาง จากหมู่บ้าน 2 กม.
3. ถ้ำปิงหญ้า มีระยะทาง จากหมู่บ้าน 2 กม.

บทที่ 3

พิธีกรรมในรอบปีและองค์ความรู้

3.1 ชุมชนกับพิธีกรรม ที่กระทำอยู่ในรอบ 1 ปีชาวบ้านยาป่าแหนได้ปฏิบัติอยู่มีดังนี้

1. ปีใหม่"กินวอ" ข่อจาเว
2. "แซะก่อเว" ก่อเจดีย์ทราย
3. ช่วงเข้าพรรษา "สำมาแอ้ตาเว"
4. บูชาข้าวใหม่ / จำตาเว (ออกพรรษา)

3.1.1 ปีใหม่มุเซอ หรือกินวอ “ข่อจาเว”

พิธีกรรม กินวอนี้ จะอยู่ในช่วงเดือน 3 - 4 ของชาวมุเซอแดง ซึ่งจะตรงกับ เดือนกุมภาพันธ์ - มีนาคมของทุกปี เป็นพิธีที่ต้องกระทำ ทุกปี

การ เตรียมการ ก่อนจะถึงเทศกาลข่อจาเว “ กินวอ” ผู้นำผู้อาวุโสในชุมชน ประชุมหารือการฤกษ์ยาม หาวันดี วันพืชมงคล – วันนุหิ (วันหมา, วันวัว) และอยู่ในช่วงเดือนขึ้น 1 - 15 ค่ำ พิธีนี้จะจัดในระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ – เดือนมีนาคม ของทุกปี สดแล้วแต่ความพร้อมของหมู่บ้าน หากทุกบ้านเก็บเกี่ยวข้าวเสร็จแล้ว และหาฤกษ์วันดีได้ก็จะจัดเร็ว หลังกำหนดหลายวัน โดยมีผู้อาวุโส ผู้นำทางพิธีกรรม ร่วมกับชาวบ้านทั้งหมดหารือกันเพื่อให้ได้ข้อตกลง เพราะว่า ต้องดูความพร้อมของแต่ละครัวเรือนว่าจะมีความพร้อมเมื่อไหร่ดังนั้นจึงต้องตกลงกำหนดวันร่วมกัน เมื่อ กำหนดวันแน่นอนแล้ว ทุกบ้านจะจัดเตรียม จัดหาวัสดุต่าง ๆ ที่เป็นส่วนประกอบในการทำพิธีทางความเชื่อ และเครื่องอุปโภค – บริโภค สำหรับในช่วงวันปีใหม่นี้ ความหมาย เป็นการฉลองปีใหม่ที่เหนื่อยยากจากการตรากตรำทำงานมาทั้งปี นับว่าเป็นวันสำคัญอย่างยิ่ง ไม่ว่าจะใครจะไปอยู่ที่ไหนก็ตาม เมื่อถึงเทศกาลกินวอ ทุกคนต้องกลับสู่ภูมิลำเนาของตนเอง เป็นการตั้งต้นชีวิตใหม่ พร้อมทั้งจะรับสิ่งใหม่ๆที่จะเกิดขึ้นกับชีวิต และสละสิ่งที่เคยทำไม่ได้ออกไปแล้วขอโทษขอมาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายที่อาจจะลบลู่โดยที่ไม่รู้ตัวทั้งที่ตั้งใจและไม่ได้ตั้งใจ รวมไปถึงการขอมาต่อ ผู้เฒ่าผู้แก่ พ่อแม่ ญาติพี่น้อง ที่เคยทำผิดต่อกัน

เทศกาลข่อจาเว - กินวอ พิธีจะมีอยู่ 7 วัน แบ่งเป็น 2 ช่วง

ช่วงแรก 4 วัน ถือว่าเป็นการกินวอของผู้หญิง (วอใหญ่ หรือเรียก เขอะโหล) เพราะว่า ในอดีตพวกผู้ชาย ได้ออกไปรบกับข้าศึกข้างนอกกลับมาไม่ทันช่วงกินวอ โดยผู้หญิงได้เริ่มกินวอไปก่อนแล้ว4วัน

ช่วงหลัง 3 วัน หลังกินวอของผู้ชาย (วอน้อยหรือเรียก เขอะหน้อย) เพราะว่า หลังจากที่ผู้ชายกลับมาจากการออกรบแล้ว ไม่ทันได้กินวอ ใน4วันแรก ทำให้ต้องมีการจัดงานกินวอชดเชยออกไปอีก3วันซึ่งก็คือช่วงกินวอน้อย

การเตรียมงาน โดยทุกบ้านจะจัดเตรียมของใช้ และซ่อมแซมบ้านให้อยู่ในสภาพดี เพื่อไม่ให้ห้อยแขงที่มาเยือน ของใช้ หม้อหุงข้าว อุปกรณ์ประกอบอาหาร จัดหามาใหม่ตามกำลัง และฐานะแต่ละครอบครัว เสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม จะต้องจัดหาเป็นของใหม่ คนละ 1 ชุด หรือ 1 ตัว มีความเชื่อว่าเป็นการบ่งบอกถึงฐานะของแต่ละครอบครัว ข้าวสาร (ข้าวเจ้า – ข้าวเหนียว) ต้องเตรียมไว้ให้พอกินในช่วง 7 วันนี้ เชื้อเพลิง (ฟืน) สำหรับใช้หุงต้ม การตัดฟืนต้องตัดฟืนดิบ(ไม้ดิบ)ผสมกับฟืนแห้งด้วย ประมาณ 1-2 ก้อน เพื่อนำมาผสมกับฟืนแห้งใช้ในการก่อไฟนึ่งข้าว มีความเชื่อว่าจะหากใครไม่ปฏิบัติตามจะผิดผี ทำให้คนครอบครัวมีเคราะห์ เพราะถือว่าเป็นการลบหลู่สิ่งศักดิ์สิทธิ์ และต้องเตรียมไว้ให้พอ สำหรับการใช้นึ่งปี มีความเชื่อว่าการนึ่งปีหลังจากงานกินวอแล้วจะไม่มีเวลาเตรียม เพราะว่าหลังกินวอทุกคนใช้ชีวิตส่วนใหญ่ในการเตรียมพื้นที่เพาะปลูกเช่นการนอนไร่ ทำให้ไม่ค่อยมีเวลากลับมาดูแลบ้าน ซึ่งชุมชนเองเชื่อกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ การทำงานมาในรอบ 1 ปี จำเป็นที่ต้องมีพิธีดังกล่าว และเป็นการที่ญาติพี่น้องและหนุ่มสาวจะได้มาพบปะสังสรรค์และร่วมทำบุญปีใหม่พร้อมกับการนำพืชผลผลิตที่ได้ทำมาตลอดทั้งปีนำมากินและถวายพระเจ้าอ้อชา สมาชิกในครัวเรือนแต่งชุดประจำเผ่า มีการตำข้าวปึก(อ่อฟูเต้) แล้วเอาข้าวปึก เนื้อหมู มาบูชาในลานเต็นจะก็ อย่างพร้อมเพรียงกัน (สถานที่ทำพิธีขอเจ้) เพื่อแสดงถึงความเคารพและเป็นการสักการะพระเจ้าอ้อชา

ขั้นตอนวิธีการ / กินวอใหญ่ (ขอเจ้โหล)

1. วันแรกตำข้าวปึก (ข้าวเหนียวตำเป็นก้อน) เตรียมอาหารและของใช้ต่างๆ สิ่งที่สำคัญคือในวันนี้ทุกครัวเรือนจะต้องทำแข่งพิธีไว้ในบ้าน แข่งพิธีทำง่าย ๆ ส่วนใหญ่ทำจากไม้ไผ่ เมื่อทำเสร็จแล้วก็นำไปแขวนไว้ในที่สูงภายในบ้าน แล้วใช้ใบสนรองพื้นแข่งพิธีไว้ และตกแต่งแข่งด้วยกระดาษสาหลังจากนั้นก็ให้นำข้าวเหนียวมาแช่หมาไว้ในน้ำข้อง โดยตำแหน่งที่วางข้าวหมาในน้ำข้องจะต้องวางให้ตรงกับแข่งพิธี แล้วใช้ฝาคกรอบปากน้ำข้องไว้และให้จุดเทียนขี้ผึ้งไว้บนฝาคกรอบ มีความเชื่อว่าการหมาข้าวหมาไปหมาที่อื่นจะไม่มีประโยชน์เพราะการหมาข้าวแล้วจุดเทียนขี้ผึ้งจะบ่งบอกถึงการกล่าวแสดงความเคารพต่อพระเจ้าอ้อชาเพื่อให้พระเจ้าอ้อชาได้รับรู้รับทราบถึงความประสงค์ของเจ้าของบ้าน

ในช่วงตอนเย็นทุกครัวเรือนจะนำข้าวเหนียวที่หมาไว้ ออกมา นึ่ง การนึ่งจะแบ่งออกเป็น 2 ครั้ง หลังจากนึ่งข้าวครั้งแรกสุกแล้วก็เอาไปตำ (ข้าวปึก) การตำข้าวปึกต้องตำให้ละเอียด ตำไปใส่ลงคำคั่วลงไปด้วย มีความเชื่อว่าจะทำให้ข้าวปึกมีกลิ่นหอมและที่สำคัญเวลาตำข้าวจะไม่ติดครกและสาก ทำให้ง่ายต่อการตำ หลังจากทีตำเสร็จแล้วก็จะเป็นแผ่นกลมๆ ใหญ่บ้างเล็กบ้าง แล้วนำไปไว้ในแข่งพิธี แล้วจุดเทียนขี้ผึ้งเพื่อบอกกล่าวให้พระเจ้าอ้อชาให้มารับไป โดยข้าวปึกหม้อแรกนี้คนจะไม่กิน มีความเชื่อพระเจ้าอ้อชาเป็นที่เคารพสักการะสูงสุดของมุเซอแดงดังนั้นจึงไม่ควรกินอะไรก่อนพระเจ้าในช่วงที่มีงานตามประเพณีหรือเนื่องในพิธีกรรมต่างๆ เพราะการกินอะไรก่อนพระเจ้าจะถือว่าเป็นการลบหลู่ จะทำให้เกิดเคราะห์ร้ายกับผู้กระทำดังกล่าว

เมื่อเสร็จพิธีก็จะนั่งหม้อที่2ต่อและเอาไปดำสำหรับหม้อนี้ส่วนใหญ่จะแบ่งกันกินหรือเอาไว้ต้อนรับแขกที่มาเยือน

2. เช้ามืดของวันที่ 2 นำหมูครัวเรือนละ1ตัว กรณีคนที่ฐานะไม่ค่อยดีก็จะขอซื้อเนื้อหมูจากครัวเรือนที่ฆ่าหมูตัวใหญ่ๆ หลังจากที่ฆ่าหมูเสร็จก็จะนำเนื้อหมูบางส่วนไปประกอบพิธีกรรม เช่นเนื้อซี่โครงบางจะถูกนำไปแขวนไว้ที่เข่งพิธีในบ้าน ส่วนหัวหมูเอาไปแขวนไว้ที่ลานเดินจะจี (ข่อเจ) เพื่อเป็นการบูชาพระเจ้าอ้อซา มีความเชื่อว่าการที่จะนำหัวหมูไปแขวนที่ลานจะจี (ข่อเจ) นั้นต้องคำนึงถึงฐานะของตัวเองก่อนเพราะว่าคนไหนที่เคยนำหัวหมูไปแขวนแล้ว ต้องมีหัวหมูไปแขวนเพื่อเป็นการบูชาพระเจ้าอ้อซาในพิธีกินวอทุกปีจะขาดไม่ได้ดังนั้นการนำหัวหมูไปแขวนเพื่อเป็นการบูชาพระเจ้าอ้อซา นั้นเป็นตัวชี้วัด ได้ว่าเขาผู้นั้นเป็นคนมีฐานะดี พอลูกหลานไม่เดือดร้อน และสามารถปฏิบัติตามได้ทุกปี สำหรับเนื้อหมูส่วนที่เหลือเก็บไว้ในบ้าน โดยการนำเนื้อหมูมาหมักด้วยเกลือให้เค็มมากๆ ไว้คืนแล้วจึงนำไปตากแดดไว้ที่ ชานบ้านหรือตามชายคาของบ้าน เพื่อเก็บไว้ใช้ในการทำเป็นอาหารเลี้ยงญาติพี่น้องในครอบครัว และแขกต่างถิ่นที่มาเยือน การเอาเนื้อหมูหมักด้วยเกลือแล้วเอาตากแดดนั้น เพราะว่า จะสามารถรักษาและเก็บเนื้อหมูไว้ให้ได้นานๆ ทำให้เนื้อหมูไม่เน่าไม่เสีย พอตอนสายๆคนหนุ่มก็จะพากันออกไปหาตัดต้นสนจำนวน4ต้น การตัดต้นสนต้องเลือกว่าเป็นต้นที่ดูดีปลายไม่หักและลำต้นไม่งอมีกิ่งสวยงามพอสมควรต้นไม่ใหญ่และไม่เล็กจนเกินไป มีความเชื่อว่า การที่มีความตั้งใจเลือกต้นสนที่สวยงามสำหรับการใช้ในการบูชาพระเจ้าอ้อซานั้นจะทำให้คนในหมู่บ้านมีความรักและเอื้ออาทรต่อกัน จึงทำให้คนในหมู่บ้านอยู่ด้วยกันอย่างมีความร่มเย็นเป็นสุขและยั่งยืน เมื่อเลือกได้ต้นที่ต้องการแล้วจึงช่วยกันนำกลับหมู่บ้าน สำหรับในหมู่บ้านก็ยังมีพ่อบ้าน ผู้เฒ่าผู้แก่ช่วยกันจัดเตรียมลานประเพณี บ้างก็ช่วยกวาดทำความสะอาดลาน บ้างก็ขุดหลุมสำหรับปักต้นสน หลุมที่ขุดทั้งหมดมี5หลุม 4หลุมสำหรับปักต้นสนและอีก1หลุมอยู่ตรงกลางปักหลักสำหรับใช้ในการจุดเทียนจีฝิ่ง บ้างก็ช่วยกันสานที่สำหรับวางข้าวปุ้น เรียกว่าข่อเจ มีความเชื่อว่าข่อเจนี้เป็นที่พระเจ้าอ้อซาลงมาสถิตอยู่และอยู่ร่วมกันวอกับชาวบ้านจนจบเทศกาลกินวอ ซึ่งถ้าใครทำอะไรพุดอะไรไม่ดีในบริเวณลานจะจีก็จะทำให้คนๆนั้นประสบกับภัยพิบัติไปตลอดทั้งปี ดังนั้นขวามูเซอจึงระมัดระวังเรื่องต่างๆที่อาจจะเกิดขึ้นในช่วงกินวอนี้เป็นพิเศษ เช่นไม่ให้ชาวบ้านทะเลาะกัน ไม่คำดีดุก ไม่พุดคำหยาบ ไม่ดูถูกผู้อื่นอย่างนี้เป็นต้น

หลังจากที่ช่วยกันเตรียมสิ่งต่างๆในบริเวณลานจะจีเสร็จแล้ว ต่างคนต่างกลับบ้านไปเตรียมสิ่งที่ต้องใช้ในการประกอบพิธีกรรมในช่วงหัวค่ำที่จะมาถึง เช่นนั่งข้าวแล้วดำข้าวปุ้น เทียนจีฝิ่ง เนื้อหมูอีกเล็กน้อย คนที่ฐานะดีก็เตรียมหัวหมูที่จะเอาไปแขวนไว้ที่ข่อเจ แล้วอาบน้ำทำความสะอาดร่างกาย แต่งกายใส่เสื้อผ้าใหม่ๆทั้งชายหญิงเพื่อเตรียมตัวไปร่วมพิธีกรรม

เวลา17.00น.โดยประมาณ ผู้นำหมู่บ้านออกประกาศให้ชาวบ้านเข้าร่วมทำพิธีกรรมที่ลานประเพณีโดยพร้อมเพรียงกัน สิ่งที่ชาวบ้านต้องเตรียมและนำมาด้วยคือ เทียนจีฝิ่ง1คู่ ข้าวสาร1-2กำมือ ข้าวปุ้น2-3ก้อน และเงินอีกคนละเท่าไรก็ได้ตามตนเองอยากใส่

เมื่อทุกครัวเรือนมาพร้อมกันที่ลานประเพณีแล้ว คืบนี้เป็นคืบแรกที่จะมีการเดินจะคืบ ปูจอง โดโบ หรือปูหมอผี จะรวบรวมเทียนจี๊ซิ่ง และสิ่งทีชาวบ้านเตรียมมา จึงเริ่มจุดเทียนจี๊ซิ่งและทำพิธี กล่าวสวดขอพรจากพระเจ้าอ้อซาในบริเวณข่อแจ้ มีความเชื่อว่า ทุกสิ่งทีชาวบ้านนำมาเป็นเครื่อง ในพิธีกรรมจะต้องเอามารวมกัน เพราะว่าทุกคนต้องการแสดงถึงความเคารพที่มีต่อพระเจ้าอ้อซา และอีกทางหนึ่งเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในหมู่บ้าน ให้มีน้ำหนึ่งใจเดียวกัน มีความรักต่อกัน มีความสามัคคีกัน

หลังจากทีปูจอง โดโบ หรือปูหมอผีกล่าวสวดขอพรจากพระเจ้าอ้อซาตามพิธีกรรมเสร็จ แล้ว ต่อจากนั้นก็จะมีการเดินจะคืบ กันตลอดทั้งคืนจนสว่าง มีความเชื่อว่า ทางหนึ่งเป็นการแสดงถึงความมี ศรัทธาต่อพระเจ้าอ้อซาของคนในหมู่บ้าน และอีกทางหนึ่งเป็นการแสดงถึงความ สนุกสนานทีญาติพี่น้องและลูกหลาน ได้มีโอกาสมาพบกันอย่างพร้อมหน้าพร้อมตากัน เพราะว่าถ้า ไม่มีงานประเพณีกินวอญาติพี่น้องและลูกหลานคงไม่มีโอกาสทีจะมาเจอเจอกันอย่างนี้ ต่างคน ต่างคงจะทำมาหากินอย่างเดียว

3. วันที่ 3 กินวอหลวงในวันนี้ซึ่งตรงกับวันศีล ชาวบ้านจะไม่ใช้จ่ายเงินตั้งแต่เช้าจนค่ำ และห้ามซักเสื้อผ้า ห้ามตากเสื้อผ้าในบริเวณบ้าน ห้ามกวาดบ้าน รวมไปถึงการห้ามคนในหมู่บ้าน ออกไปนอกหมู่บ้าน และคนนอกหมู่บ้านก็ห้ามเข้ามาในหมู่บ้านด้วย มีความเชื่อว่า การทำอะไรในวันนี้ทั้งการทำดีทำไม่ดี จะมีสิ่งศักดิ์เห็น และการออมเงินในวันนี้จะทำให้ปีหน้าได้มีเงินเก็บมากๆ และในครอบครัวจะมีแต่ความสุข และจะมีการเดินจะคืบ แสดงถึงความรื่นเริง

สำหรับกิจกรรมในช่วงเช้า ชาวบ้านทุกหลังคาเรือนจะมีพิธีกันตอ (ขอขมา) โดยในช่วงเช้า ชาวบ้านทุกครัวเรือนจะนำข้าวปุก เทียนจี๊ซิ่ง 1 คู่ ไปบูชาผีน้ในแหล่งน้ำ และตักน้ำกลับมาดื่มเพื่อ ทำพิธีกันตอ (ขอขมา) รดน้ำดำหัว ให้กับผู้อาวุโส ผู้เฒ่า ผู้แก่ มีความเชื่อว่า ทางหนึ่งเป็นการขอ โทษขอขมาผู้เฒ่าผู้แก่ ทั้งคนทีเรานับถือ ทีผ่านมาอาจจะเคยทำอะไรหรือเคยคำว่านินทาถึงเขา เหล่านั้นทั้งทีต่อตาหรือทีลับตา ซึ่งถือว่าเป็นบาปต่อตนเองดังนั้นจึงต้องใช้น้ทีผ่านการบูชาผีน้ เพื่อขอน้จากผีน้มาล้างมือให้กับคนทีเราตั้งใจจะขอโทษขอภัยจากเขา และทางหนึ่งก็จะเป็นการ ขอรับพรจากผู้ที่เราเคารพและนับถือไปด้วย

4. วันที่ 4 ชาวบ้านทุกครัวเรือนเตรียม เนื้อหมูข้าวปุก เทียนจี๊ซิ่ง 1 คู่ ไปตานหรือกันตอทุก หลังคาเรือนในชุมชน พร้อมกับเป่าแคนและเดินจะคืบ บนบ้าน มีความเชื่อว่า เจ้าของบ้านก็จะทำการ ให้ศีลให้พร

5. วันที่ 5 ชาวบ้านจะหยุดทำพิธี 1 วัน เพื่อพักผ่อนตลอดระยะเวลากินวอหลวง

วันกินวอน้อย (ขอขมา)

6. วันที่ 6 การกินวันกินวอน้อยวอในวันนี้เป็นวันกินวอของผู้ชาย ข้าวปุก และ หัวหมูที ห้อยไว้บนข่อแจ้ จะถูก เจ้าของนำลงมาแล้วเอาไปต้ม ทำแกง สำหรับเลี้ยงคนทีเข้าร่วมงานทั้งคน ในหมู่บ้านและคนนอกหมู่บ้าน มีความเชื่อว่า ทั้งหัวหมูและข้าวปุกทีอยู่บนข่อแจ้นั้นเป็นของทีอยู่

ในช่วงกินวอใหญ่หรือวอผู้หญิงซึ่งหมดเวลาแล้วจึงต้องเก็บลง และจะไม่มีการนำหัวหมูไปห้อยบน
ข่อเจือก แต่ทุกคำชาวบ้านทุกครัวเรือนยังคงนำข้าวปูกไปไว้บนข่อเจือเช่นเดิม

ดังนั้นในวันนี้จึงต้องเริ่มต้นกินวอใหม่ วอน้อย ถ้าใครมีฐานะดีก็จะนำหมู มาไก่ และบาง
คนก็จะออกไปหาของป่า หาปลา เพื่อเอามาห้อยบนข่อเจือในบ้านของใครของมัน ตอนเย็นก็จะตำ
ข้าวปูกต่อ และคืนนี้ก็จะเต้นจะก็ต่อ

7. วันที่ 7 ตำข้าวปูก ช่วงกินวอ ชุมชนจะมีการเล่นต่าง ๆ ในช่วงกลางวัน เช่นการเล่นลูกข่าง
การโยนผ้า การเล่นเกมสะบ้า การร้องเพลงระหว่างชาย-หญิง
กลางคืนเต้นจะก็ พิธีดังกล่าวเหมือนช่วงกินวอหลวง

3.1.2. ทวายกอเว(แซะสี่ก่อเว)

พิธีกรรมทวายกอเวจะกระทำปีละ 1 ครั้ง ในช่วงเดือน 6 (เดือนพฤษภาคม) ขึ้น 15 ค่ำ
วันศีลหลวง เป็นการขอพรจากพระเจ้าถือน้ำ ขอให้ปกป้องภัยอันตรายต่าง ๆ ทั้งคนและสัตว์เลี้ยง
และขอให้การเพาะปลูกพืชได้ผลผลิตดี ในวันนี้เป็นวันสำคัญชาวบ้านไม่กินเนื้อสัตว์ทุกชนิด กิน
พืชผักเท่านั้น มีความเชื่อว่าเป็นการล้างบาปในการรบกวนสัตว์ที่ได้กินผ่านมาใน 1ปี
จุดเริ่มของการเริ่มปีใหม่ของพรสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ให้ปกป้องรักษาตนเอง และสิ่งที่จะปลูกรวมสัตว์เลี้ยง

การเตรียมการ ทุกครัวเรือนต้องเตรียมวัสดุอุปกรณ์ในพิธีกรรม/ขั้นตอนวิธีการ

1. ดอกไม้ป่า ชื่อดอกเดือนหก (เดือนหก เว)จะมีสองสี ดอกสีขาวอมชมพู และสีเหลือง
เกสรสีม่วง และดอก มีความเชื่อว่า ดอกนี้จะอยู่ลำต้นไม้ที่สมบูรณ์ เหมือนเช่นชีวิตชาวลาหู่

2. กอหมูไม้ 2 อัน (ไม้ที่แกะสลักเหมือนเจดีย์) หมายถึงการทำถวายและบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์
เพื่อการอยู่ดีมีสุข

3. ข้าวสาร. ใช้ไล่สิ่งชั่วร้าย ขี้ผึ้งหมายถึงของสูงที่ใช้บูชาเป็นตัวแทนของสิ่งศักดิ์สิทธิ์เวลา
ใช้ทำเทียนบูชาจะสว่างถึงสวรรค์สิ่งศักดิ์สิทธิ์ และเวลานำมาสร้างเทียนแสดงถึงความตั้งใจในการ
บูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และ เงินตามศรัทธาหมายถึงการแสดงความศรัทธา มารวมกันที่โบ้แห่, หอแห่
(วัด) (โบ้สทำพิธีศาสนา) มีความเชื่อว่าหอแห่(วัด)สถานที่ที่ชุมชนเชิญมาอยู่ที่วัดหรือหอแห่
ประจำหมู่บ้าน แสดงถึงความร่วมมือร่วมใจของชุมชน

4. นำทวาย หมายถึงตัวแทนของสัตว์ขนาดเล็กๆที่ไม่ได้ตั้งใจทำร้าย หรือฆ่าตาย ในปีที่ผ่านมา
นำมาขอภัย มารวมกันที่ข้างโบ้แห่(นอกวัด) เชื่อว่าทวายนั้นเป็นตัวแทนสิ่งไม่ดี หรือฆ่าสัตว์
โดยไม่เจตนาเป็นพิธีกรรมชำระบาปที่ผ่านมาในรอบปี โดยปู่จ้องโตโบ้เป็นผู้นำประกอบพิธีกรรม
ในโบ้แห่ ขอภัยแทนชาวบ้านชุมชนทั้งหมด ชาวบ้านจะร่วมกันภายในวัด ในช่วงกลางคืน มีการ
เต้นปอยเตเวในโบ้แห่ 2 คืน พิธีปอยเตเว กับจะก็เตเวไม่เหมือนกัน ใช้คนละพิธีกรรม

ทำบุญศาลาเตเว

การทำบุญศาลาเตเว หลังจากทำพิธีทรายก่อเว 1 - 2 วัน ความเชื่อว่าเป็นการร่วมกันทำบุญ ทำคุณประโยชน์ให้แก่ชุมชน โดยร่วมกันทำศาลา เพื่อใช้ในการหลบฝน-แดด แก่คนที่ผ่านทางไป-มา ส่วนใหญ่นิยมสร้างศาลาให้ใกล้กับทางเดิน-ถนน

การสร้างศาลา

ทุกหลังคาเรือนช่วยกันสร้างศาลาบริเวณหมู่บ้าน เส้นทางที่ผู้คนเดินผ่านภายใน 1 วัน มีการสร้างศาลาจะสลับสับเปลี่ยนสถานที่สร้างกันไปทุกปี เช่นในปีนี้จะสร้างที่หัวหมู่บ้าน(ทิศเหนือ) ในปีหน้าจะสร้างที่ท้ายหมู่บ้าน(ทิศใต้) เวียนกันอย่างนี้ตลอดไป มีความเชื่อว่า ถ้าสร้างซ้ำใน ทิศเดิมจะผิดผี และในปีนั้นการทำการเพาะปลูกพืชผลทางการเกษตรจะไม่ประสบผล ผลผลิตไม่ดี ผลผลิตไม่พอต่อการยังชีพในปีนั้นและชาวบ้านที่เข้าไปทำไร่ทำสวนอาจได้รับเคราะห์ต่างๆเช่น มีคบาด, ต้นไม้กิ่งไม้ล้มไม้ส่ตกใส่,เจ็บป่วยไม่สบาย อย่างนี้เป็นต้นๆ

ขั้นตอนวิธีการ

- เจ้า ชาวบ้านโดยเฉพาะผู้ชายจากทุกครัวเรือนจะไปช่วยกันจัดเตรียมสถานที่และจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการสร้างศาลา เช่นปรับพื้นที่,ขุดหลุมเสา,ตัด ไม้เสา,และ ไม้เครื่องต่างๆ ส่วนผู้หญิงทุกครัวเรือนจะจัดเตรียมอาหารและเรื่องทำพิธีกรรมอยู่ในบ้าน
- ตอนสายๆ หลังจากเตรียมไม้เครื่องที่ใช้ในการสร้างศาลาเสร็จแล้วก็จะเริ่มทำการสร้างศาลา ในตอนนี้ทุกครัวเรือนจะนำคานา,คาก้อ,ตองตึง,มาสมทบกันครัวเรือนละ 1 พายเพื่อใช้มุงหลังคา ถ้าไม่พอ ครัวเรือนไหนจะสมทบเพิ่มก็แล้วแต่ความพอใจ มีความเชื่อว่า การมีส่วนร่วมในการลงแรง และการสมทบวัสดุที่ใช้สร้างศาลาจะทำให้คนในครัวเรือนอยู่กันอย่างร่มเย็นเป็นสุข และอีกทางหนึ่งแสดงถึงความสามัคคีของคนในชุมชนด้วย
- ช่วงบ่าย ทุกครัวเรือนนำอาหารพร้อมกับข้าวและเครื่องทำพิธี เช่น ขี้ผึ้ง ทรายบ้านละ ถ้วยดอกไม้ เมล็ดพันธุ์ข้าว ข้าวโพด พืชที่ปลูกในไร่ และเส้นไหมใช้มัดมือ จากที่บ้านมารวมกันที่ศาลา ทุกครัวเรือนจะนำเส้นไหม(ด้ายสายสีล)มาผูกรอบๆชายคาของศาลา เพื่อนำมาใช้ผูกข้อมือ หลังจากพิธีกรรม หมายถึง เป็นการถวายพันธุ์พืชเพื่อขอพรจากพระเจ้าอ้อชาจะคลบันดาล ให้การเพาะปลูกพืชผลทางการเกษตรเหล่านั้นมีความอุดมสมบูรณ์ได้ผลผลิตเพียงพอต่อการยังชีพตลอดทั้งปี มีความเชื่อว่า พระเจ้าอ้อชาจะให้พรแก่ทุกคนสามารถทำการเพาะปลูกพืชผลทางการเกษตรได้ผลผลิตดีพอเพียงต่อการยังชีพทุกครัวเรือน

พิธีกรรม

1. ปักเส้า 9 ต้น ที่ศาลา ทำที่วางอาหารสำหรับใส่ห่อข้าวห่อแครง แล้วชาวบ้านทุกคน จะแบ่งข้าวแครงนำไปใส่ในชอมต่อ เอาจี๊ซึ้ง 1 คู่ ทำแข่ง 2 ที่ นำอาหารที่ทำไปใส่วางไว้ มีความเชื่อว่า เป็นการเลี้ยงผีเจ้าที่ เพื่อแสดงถึงการเคารพ การให้เกียรติ และบ่งบอกถึง ฤดูกาล เพาะปลูกได้เวียนมาอีกปีหนึ่ง

-แข่งที่ 1 ไร่ทางทิศตะวันตกเพื่อบูชาผีห้วย

-แข่งที่ 2 ไร่ทางทิศตะวันออกเพื่อบูชาผีดอย

-แข่งที่ 3 ไร่ข้าวไร่แครงไว้ด้านหน้าเพื่อบูชาเจ้าที่

ความหมายของการทำศาลา /

หมอผีเป็นคนทำพิธี ใช้ข้าวสารกับไหม จะมีการ ปนข้าวหรือหว่านข้าวสาร

1. หว่านข้าวครั้งแรกก่อนเชื่อว่าเป็นการจับไล่ สิ่งไม่ดีออกไป

2. หว่านข้าวครั้งที่สองเสร็จร่วมกันกินข้าว การหว่านข้าวเชื่อว่าเป็นการทำบุญแก่สัตว์

พร้อมกับจัดทำพิธีกรรม ปูจองโตโบ ทำพิธีจุดเทียนจี๊ซึ้ง กล่าวต่อพระเจ้าถ้อซา ทำพิธีเสร็จ เอาอาหารพร้อมกับข้าวแครงให้กับผู้คนที่มาร่วมในพิธีได้รับประทาน และให้ผู้อาวุโส คนเฒ่า คนแก่ เอาเส้นไหมมัดมือเพื่อเป็นสิริมงคล และนำเมล็ดพันธุ์พืชที่มาร่วมในพิธี นำกลับบ้าน เพื่อทำการเพาะปลูกในพื้นที่ที่ทำกินต่อไป

3.1.3 พิธีขามาดาว (พิธีทำบุญข้าวโพด)

จะทำในช่วงวันศีลขึ้น 15 ค่ำ เดือน 8 (สิงหาคม) เพื่อเป็นการนำข้าวโพด ผลผลิตที่ทำ การเพาะปลูกนำมาถวายพระเจ้าถ้อซา ในโบแห่ (ที่ทำพิธีศาสนา) โดยคนในชุมชนทุกหลังคาเรือน เตรียมไว้ การถวายผลผลิตแรกออกให้พระเจ้าถ้อซาและเจ้าที่เจ้าทางรวมไปถึงเจ้าห้วยเจ้าดอยเพื่อแสดงความเคารพและความศรัทธาก่อนที่ชาวบ้านจะนำผลผลิตมากิน

อุปกรณ์ที่เตรียมในพิธีกรรม/ขั้นตอนวิธีการ

1. ข้าวโพดพร้อมด้วยพืชผักต่างๆมีความเชื่อว่า เป็นผลผลิตแรกที่กำลังออกผลผลิต ดังนั้น ก่อนที่ชาวบ้านจะนำมากิน จะต้องนำผลผลิตมาทำพิธีกรรมเป็นเครื่องเซ่น เพื่อแสดงความเคารพ และศรัทธาที่มีต่อพระเจ้าถ้อซา และรวมไปถึงผีเจ้าที่เจ้าทาง ผีเจ้าห้วยเจ้าดอย

2. เทียนจี๊ซึ้ง 1 คู่ ดินปั้นเป็นก้อน 1 คู่ หิน 1 คู่ ผ้าขาว ดอกกระดาษสา รูปคนกระดาษสา ด้านสายสินมารวมกันในโบแห่ มีความเชื่อว่า เทียนจี๊ซึ้งเป็นของสูงที่ใช้บูชาเป็นตัวแทนของสิ่งศักดิ์สิทธิ์เวลา ใช้ทำเทียนบูชาจะสว่างถึงสวรรค์สิ่งศักดิ์สิทธิ์ และเวลานำมาสร้างเทียนแสดงถึงความตั้งใจในการบูชา ดิน ไม่เนาไม่เสีย เกิดประโยชน์มากมายมหาศาลซึ่งเป็นที่ให้เราได้อยู่ได้กิน หินและดอกกระดาษสารวมทั้งรูปคนกระดาษสา เป็นสิ่งแทนร่างกายของเรา ให้ร่างกายมีสุขภาพแข็งแรง

เปรียบเสมือนก้อนหิน ด้ายสายสิน ใ้สำหรับมัดมือหลังจากที่ปู่จ้องทำพิธีเสร็จเป็นสิ่งป้องกันสิ่งชั่วร้าย

- 3.ภายในชุมชนก็นำข้าวโพดพร้อมกับจี๊ผึ้งไปทำบุญทานให้ทุกหลังคาเรือน
- 4.ในช่วงเย็นปู่จ้องโตโบ ทำพิธีจุดเทียนจี๊ผึ้ง กล่าวต่อพระเจ้าถ้อซา ในโบแห่ และมีการเดินจะคี่ช่วงกลางคืน ทุกหลังคาเรือนก็จุดเทียนจี๊ผึ้งในบ้านของตนเอง
5. ในวันที่ 2 ขึ้น 15 ค่ำ ตอนเช้า ปู่จ้องโตโบทำพิธีจุดเทียนจี๊ผึ้งในโบแห่
 - ต่อมาชาวบ้านทุกหลังคาเรือน เอาน้ำมารดที่มือปู่จ้องโตโบ ผู้เฒ่า ผู้แก่ ที่มาร่วมงาน (รินต่อเว) ผู้เฒ่า ผู้แก่ ก็เอาเส้นด้าย ผูกข้อมือให้กับผู้ที่ร่วมพิธี

3.1.4 พิธีอ่าสีดา (พิธีทำบุญข้าวใหม่)

จะดำเนินการ ในวันศีล ขึ้น 14- 15 ค่ำ เดือน 11 (ตุลาคม) วันกินข้าวใหม่ เป็นวันที่ชุมชน ผู้เฒ่าผู้แก่หรือกัน พร้อมนัดหมายวันดี เพื่อให้ชาวบ้านทุกคน นำข้าวใหม่ที่ได้จากผลผลิตจากไร่ หุงข้าวใหม่พร้อมกับข้าวมารวมกันที่บ้านผู้นำ ชาวบ้านบางกลุ่มรวมเงินกันเพื่อซื้อหมู หรือไก่ ทำเป็นอาหารเลี้ยงรวมกันด้วย ช่วงบ่ายปู่จ้องโตโบมาทำพิธีที่บ้านผู้นำ ซึ่งชาวบ้านทุกคนมารวมกัน และ นำอาหารมาถวายพระเจ้าอ้อซาที่โบแห่ ในวันขึ้น 14 ค่ำ เพื่อเป็นการกล่าวขอบคุณ และขอพรจากพระเจ้าถ้อซา

อุปกรณ์ที่เตรียมในพิธีกรรม/ขั้นตอนวิธีการ

1. อุปกรณ์ที่ต้องเตรียมทุกบ้านเทียนจี๊ผึ้ง และผ้าขาวบ้านละ 1 สอก ทำเป็นธงปักที่ศาลา
2. ช่วงกลางคืนปู่จ้องโตโบ ทำพิธีจุดเทียนจี๊ผึ้ง มีการเดินจะคี่ในโบแห่ในตอนกลางคืน และภายในบ้านทุกคนก็จุดเทียนจี๊ผึ้งพอวันรุ่งขึ้น 15 ค่ำ
3. ตอนเช้า ปู่จ้องโตโบ จุดเทียนที่โบแห่อีกครั้ง และให้ชาวบ้านมาร่วม ในพิธีกรรมดังกล่าวพร้อมด้วย น้ำเพื่อรดน้ำมือให้กับผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้าน และผู้เฒ่าผู้แก่ก็จะให้พรและทำการใช้เส้นไหมมัดมือให้กับผู้มาร่วมพิธี
4. ปู่จ้องโตโบจุดเทียนจี๊ผึ้ง กล่าวขอพรจากพระเจ้าถ้อซา พิธีกรรมเสร็จอาหารที่มาร่วมกันแบ่งให้ชาวบ้านทุกคนร่วมรับประทาน

ผู้เฒ่าผู้แก่อาจจะดูถูกไก่อมาดูเพื่อเป็นการเสี่ยงทาย ว่าปีต่อไปผลผลิตจากการทำการเกษตรผลเป็นอย่างไร กรณีผลเสี่ยงทายจากกระดูกไก่อไม่ดี ชาวบ้านก็เอาไก่อตัวผู้มาทำเพื่อดูกระดูกไก่ออีก จนกว่าการเสี่ยงทายเป็นผลดี (ก่อนเอาไก่อมาทำเป็นอาหารเพื่อ ดูกระดูกไก่อ ผู้รู้ หมอผี จะกล่าวโดยขอไก่อตัวนี้เสี่ยงทายให้ดีกว่า)

3.2 ความเชื่อและพิธีกรรมต่าง ๆ

3.2.1 กรณีเจ็บป่วย

ผู้ที่มีความเจ็บป่วย เนื่องจากการไปทำไร่ หรือเข้าป่าเพื่อทำการหาของป่า กลับมาถึงบ้าน เกิดป่วยขึ้นมา ผู้ป่วยก็ให้ปู่จ้อง(ตาตา)จุดขี้ผึ้งกล่าวต่อพระเจ้าถือน้ำ และทำการทำนายทักและให้ หมอผีทำพิธีสะเดาะเคราะห์ ในพื้นที่ป่า หรือห้วยน้ำ ที่เชื่อว่ามีผีป่าผีน้ำ เพื่อกล่าวขอโทษที่ผู้ป่วย ได้ทำการละเมิดผีป่า ผีน้ำ

พิธีสะเดาะเคราะห์ในหมู่บ้าน (แห่จ้อเว)

พิธีดังกล่าวทำเพื่อสะเดาะเคราะห์ปัดเป่าสิ่งไม่ดีในหมู่บ้านออกไป และให้คนในหมู่บ้าน ไม่ให้มีภัยอันตรายต่าง ๆ ทั้งในช่วงทำงานหรือเข้าป่าเพื่อหาของป่า การทำพิธีดังกล่าวทำในช่วง หลังพิธีข้อจ้อเว กินวอ การทำพิธีต้องทำที่ห้วยน้ำเชื่อว่าสิ่งไม่ดีไหลไปตามน้ำ โดยชาวบ้าน ร่วมกันเอาอุปกรณ์ในการประกอบพิธีกรรม

อุปกรณ์ที่เตรียมในพิธีกรรม/ขั้นตอนวิธีการ

1. ตัดกิ่งไม้ทำเป็นข่มให้คนลอดผ่านได้ในบริเวณกลางแม่น้ำท่า 9 อัน
2. เอาไม้ไผ่ผ่าซีกสานเป็นตะแหลัว 9 อันซ้อนกันวางข้างข่มกิ่งไม้
3. ตะแหลัวเดี่ยว 9 อัน แขนวนบนข่มกิ่งไม้
4. เตรียม(ทัพพีไม้) ละเบะ 9 อัน
5. ไม้ตะเกียบ 9 คู่
6. ครกตำข้าว 1 อัน
7. (กระดิ่ง) ฮามาโก 1 อัน
8. (ตระแกรง) ฮาคือ 1 อัน
9. (ชุดตีมีด) เส้า 1 ชุด
10. ไม้ทอผ้า 1 อัน
11. เมล็ดพืชคั่วให้สุกใส่ถุง 9 ถุงเล็ก
12. ไข่ไก่ดิบ 2 ฟอง

โดยมีปู่จ้องโตโบ(ผู้นำพิธีกรรม)จุดขี้ผึ้งประกอบพิธีกรรม กล่าวขอพรสิ่งศักดิ์สิทธิ์ช่วย คุ่มครอง และปัดเป่าสิ่งไม่ดีลงไปกับแม่น้ำ ต่อพระเจ้าถือน้ำ โดยให้ชาวบ้านทุกคนอยู่ในข่มกิ่งไม้ ที่ทำไว้ และให้หันหน้าไปทางทิศใต้ เชื่อว่าสิ่งไม่ดีจะลงไปทิศใต้ เชื่อว่าหลังทำพิธีสะเดาะ เคราะห์แล้วชาวบ้านทุกคนไม่มีภัยอันตรายจากการทำงาน การเข้าป่าเพื่อหาของป่า และมีกำลังใจ ทำงานต่อไป

3.2.2 การสู่ขอหญิง

ฝ่ายชายให้ผู้เฒ่าผู้แก่ ไปขอพ่อแม่ฝ่ายสาว ถ้าตกลงกันได้ก็หาหรือกันว่าฝ่ายชายหรือหญิงจะอยู่กับครอบครัวใดก่อนและอยู่ที่ปีตามแต่ตกลงกันได้ ต่อจากนั้นทำพิธี คະภู โดยกะแสหรือผู้นำจะบอกกล่าว ประกาศให้คนในชุมชนรับรู้ โดยที่ ฝ่ายชายต้องจ่ายเงิน 80 บาท ฝ่ายหญิงจ่าย 40 บาท ให้กับกะแส เป็นการให้เกียรติแก่ผู้นำ

เมื่อมีการยินยอมแล้วจะมีการดูฤกษ์ยาม คำนวณวัน ฤกษ์ดี วันไม่ดีในการจัดพิธีแต่งงาน โดยฝ่ายชายเป็นฝ่ายจัดเตรียมไก่ 1 ตัว ผู้หญิง ไก่ 2 ตัว ขี้ผึ้ง 2 ก้อน น้ำ 1 แก้ว พร้อมข้าวสาร

ปู่จองโตโบจะทำพิธีจุดเทียนที่บ้านฝ่ายสาว แล้วเอาไก่ทำเป็นอาหารเลี้ยงแขกในบ้าน พร้อมให้ผู้รู้ดูฤกษ์ดูไก่ เพื่อทำนายทายทัก อนาคตของปาวสาวคู่นี้ ฤกษ์ผู้รู้ดูฤกษ์ดูไก่แล้วไม่ดี ต้องหาไก่ตัวผู้ มาทำพิธีอีกหรือต้องทำพิธีสะเดาะเคราะห์

กรณีฝ่ายชายไปขอกับ พ่อแม่ฝ่ายหญิงไม่อนุญาต ไม่ชอบฝ่ายชาย พ่อแม่ฝ่ายหญิงต้องเสียเงิน 30 บาท โดยแบ่งให้ฝ่ายชาย 20 บาท แบ่งให้กะแส และผู้เฒ่าผู้แก่ 10 บาท

กรณี คู่สามีภรรยาทะเลาะหรือหย่ากัน ถ้าฝ่ายใดผิด โดยการตัดสินใจของผู้นำ ผู้อาวุโส จะปรับครั้งละ 300 บาท โดยแบ่งเงินให้กับ ผู้นำ ผู้อาวุโส และอีกส่วนแบ่งให้กับฝ่ายชายหรือหญิงที่ไม่ผิด กรณีฝ่ายชายหรือหญิงไม่ยอมคืนดีกันหรือหย่าขาดกัน ให้ ปู่จอง โตโบ หรือหมอมผีทำพิธีจุดเทียนขี้ผึ้งหย่าขาดกัน

3.2.3. ประเพณีการแต่งงาน

หนุ่มสาวเผ่ามูเซอแดงจะพบกันในหมู่บ้านและงานประเพณีต่างๆที่จัดขึ้นในหมู่บ้านและหมู่บ้านอื่น หนุ่มสาวจะมีโอกาสพบปะกันในช่วงเวลากลางคืน จะมีการเต้นจะคีร่วมกันของหนุ่มสาว หนุ่มสาวที่ชอบพอกันก็จะมีการจับมือกันในขณะเต้นจะคีด้วยกัน และหากหนุ่มสาวทั้งคู่พอใจกันก็อาจมีการร่วมหลับนอนกันก่อนการแต่งงานก็ได้ หรืออาจไปอยู่ร่วมกันก่อนก็ได้ ชอบพอกันจะไปช่วยทำงานไร่สวน หรือเข้าป่าหาฟืนด้วยกันก็ได้ จนกว่าฝ่ายชายจะให้ญาติไปสู่ขอสาวกับพ่อแม่ของฝ่ายหญิง สิ้นสอดก็ไม่มีอะไรมากนัก สู่ขอแล้วก็จะมีการดูฤกษ์ยามกำหนดว่าจะแต่งงานวันไหน หลังจากตกลงกันแล้วก็เชิญ “โตโบ” ผู้เฒ่า ผู้อาวุโส และญาติพี่น้องมาร่วมในงาน การแต่งงานจะมีขึ้นในตอนเย็น เจ้าสาวใส่ชุดมูเซอแดงและเต็มไปด้วยเครื่องประดับ เครื่องเงิน ฝ่ายชายก็จะแต่งชุดประจำเผ่าเช่นกัน ในพิธีการแต่งงาน

ในการประกอบพิธี

- เจ้าบ่าวต้องมีไก่ 1 ตัว (ต้องเป็นไก่ตัวผู้)

- ฝ่ายเจ้าสาวไก่ 2 ตัวเป็นตัวเมีย จะเอาไก่ทั้ง 3 ตัวมาต้มด้วยกันเพื่อเลี้ยงชาวบ้านและญาติ

พี่น้องที่มาร่วมงาน และนำเอากระดูกขา (น่องไก่) มาให้โตโบหรือปู่จองหรือหมอมผีทำนาย พอเสร็จก็จะทำการผูกข้อมือให้กับเจ้าบ่าวเจ้าสาว

- ต่อจากนั้นหมอผีก็จะจุดเทียน 1 คู่ที่บ้านฝ่ายหญิงเป็นการบอกกล่าวให้ผีบ้านผีเรือนและผีบรรพบุรุษ ให้รู้ว่าหนุ่มสาวคู่นี้ได้แต่งงานและอยู่กินกันสามภรรยาแล้ว

- หลังจากแต่งงานแล้วฝ่ายชายต้องอยู่กับฝ่ายหญิงก่อน 1-2 ปีแล้วจะมีการมาห่มที่เป็นของพ่อแม่ฝ่ายชาย หมูต้องมีน้ำหนักประมาณ 30 - 40 กก. เมื่อมาเสร็จแล้วจะแบ่งให้ผู้ใหญ่บ้าน 1 หุ่น ให้เจ้าบ่าวเจ้าสาว 1 หุ่นให้ผู้ที่ไปทาบตามเจ้าสาว 2 หุ่นส่วนที่เหลือจะให้พ่อแม่เจ้าสาว ถ้าเสร็จพิธีครั้งนี้ทั้งคู่ก็เป็นอิสระแล้ว จะเลือกอยู่ที่บ้านฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งก็ได้ หรือจะสร้างบ้านเป็นของตนเองก็ได้

ปัจจุบัน

- * กรณีเผ่าอินมามัดมือ(ขอแต่งงาน) ให้ถือตามประเพณีของฝ่ายหญิง
- * กรณีที่จะไปอยู่ที่อื่น ให้กินแขกก่อน(ทำพิธีแต่งงาน)แล้วค่อยไป

ความสัมพันธ์เกี่ยวกับการมีครอบครัว**

มุซอแดงยึดถือมากในเรื่องการมีครอบครัวต้องมี คู่เดียวเมียเดียว หนุ่มสาวมีอิสระที่จะเลือกคู่ครอง ในการเกี่ยวพา หรือการจับกันมีข้อควรระวังดังนี้

1. ไม่ควรอยู่กันเพียงสองต่อสองในที่ลับกับผู้หญิงที่มีสามีแล้ว
2. การประพฤติดูถูกเมียผู้อื่นหากถูกจับได้จะถูกปรับตามประเพณี
3. ควรละเว้นการพูดจาขู่เหยียด ให้ครอบครัวของคนอื่นให้เข้าใจผิดกัน

3.2.4. ประเพณีการเกิด

การคลอดลูกจะคลอดกันเองที่บ้าน ปัจจุบันไปที่คลอดที่โรงพยาบาล เมื่อมีการคลอดลูกจะมี “แอ้ตูหมา” เป็นผู้ทำคลอดให้ โดยจะให้ผู้หญิงที่จะคลอดลูกนั่งทับสั้นเท้าแล้วเอนหลังพิงสามีหรือใครก็ได้ และใช้ฝ่ามือกับ ขี่ ,แป ให้จับ เมื่อคลอดเสร็จแล้วจะเอาผิวไม้ไผ่ มาตัดสายสะดือเด็ก และจะเป่าจุมูกให้กับเด็กเป็นครั้งๆ จนกว่าจะหายใจสะดวก และจะมีการนำสายสะดือจุ่ม ขี้หมูขี้มือเพื่อเป็นการรับขวัญ ถ้าเป็นเด็กผู้หญิงจะผูกขี้ขี้ชาย เด็กผู้ชายจะผูกขี้ขี้ขวา สายสะดือที่ตัดแล้วจะนำไปใส่กระบอกไม้ไผ่ นำไปฝังไว้ใกล้ๆ บ้าน ส่วนแม่เด็กที่อยู่ในช่วงพักฟื้น จะใช้ ก้อนหินขนาดพอประมาณนำมาเผาไฟให้ร้อน ใช้ผ้าห่อแล้ววางทับที่หน้าท้อง ทำทุกวันจนกว่าหน้าท้องจะยุบเข้าที่เป็นปกติ และมีการอบยาสมุนไพรไปตามที่หมอพื้นบ้านหามาให้ สำหรับอาหารที่แม่เด็กจะได้รับประทานในช่วง 12 วัน-1เดือน เนื้อไก่เท่านั้น ไก่ที่นำมารับประทานจะเป็นไก่ที่ตัวไม่ใหญ่เพราะรับประทาน 1 ตัว /1 มื้อเท่านั้น และต้องเป็นไก่ดำ นำมาต้มให้แม่เด็กกิน ถ้าครบ 1 เดือนแล้วสามารถกินเนื้อสัตว์อื่นได้

3.2.5. การตั้งชื่อเด็ก

เด็กที่เกิดใหม่จะได้รับการตั้งชื่อโดยพ่อแม่หรือผู้อาวุโส ถ้าเป็นเด็กผู้ชายจามีคำนำหน้าว่า “จา” เด็กหญิงจะมีคำนำหน้าว่า “นา” การตั้งชื่อจะดูจากลักษณะเด่น เป็นเฉพาะของเด็ก หรือตั้งตามวันที่เด็กเกิด ตามประเพณีชาวมูเซอ มีวันต่างๆ 12 วัน โดยจะนับวันต่างๆ เป็นชื่อสัตว์ต่างๆ ตามที่บรรพบุรุษยึดถือกันมา โดยมีการนับดังนี้

1. พะยี่ เป็นวันกระรอก
2. นูยี่ วันวัว
3. ลายี่ วันเสือ
4. ทอล่ายี่ วันกระต่าย
5. ลอยี่ วันงูใหญ่
6. ซอยี่ วันงูเล็ก
7. อูมูยี่ วันม้า
8. หย่อยี่ วันแพะ
9. เหมาะยี่ วันลิง
10. กะยี่ วันไก่
11. ฟือยี่ วันหมา
12. หวะยี่ วันหมู

เมื่อเด็กเกิดมามักจะมีการตั้งชื่อตามวันเกิด เช่น ถ้าเป็นเด็กชาย เกิดวันหมา ก็จะตั้งชื่อว่า “จาฟือ” ถ้าเป็นเด็กหญิงที่เกิดวันแพะ ก็จะตั้งชื่อว่า “นาหย่อ” ด้วยเหตุนี้ชนเผ่ามูเซอจึงมีชื่อที่ซ้ำกันมาก

3.2.6. ประเพณีการตาย

หากมีการตายในหมู่บ้าน ผู้ที่เป็นญาติพี่น้องจะทำการอาบน้ำศพ และมีการแต่งกายให้ใส่ชุดใหม่ และห่อผ้าขาว แล้วค่อยใช้ผ้าห่มอีกชั้น และวางศพในลักษณะนอนหงาย จะไม่มีการจัดรูปเทียนบางคนถ้าตายแล้วก็จะนำไปฝังในวันนั้นเลย เพื่อเลี้ยงแขก ผู้ที่เข้าร่วมในงานศพ การจะนำศพไปฝังจะมีการฆ่าไก่แล้วสับเอาปีกไก่ไว้ แล้วนำตัวไก่ไปต้ม พอสุกจากนั้นก็ตัดเอา เท้าไก่ ใส่จานเพื่อจะนำไปที่หลุมฝังศพ ส่วนตัวไก่ใส่อีกจานหนึ่ง

ในการเลือกที่ฝังศพหมอผีจะใช้ไขไก่ทำพิธีโดยเรียกชื่อผู้ตายแล้วถามว่าจะให้ฝังที่ไหนจะมีการโยนไขไก่ถ้าไขไก่แตกที่ไหนก็จะฝังตรงนั้น การฝังศพฝังในลักษณะศพนอนหงายให้หัวหันไปทางทิศตะวันออก จากนั้นก็กลบหลุมฝังศพ และนำสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ ของผู้ตายวางไว้บนหลุม จากนั้นก็จะเรียกวิญญาณผู้ตายให้มารับสิ่งของที่เตรียมไว้ เช่น ปีกไก่และขาไก่ เนื้อ ใช้เป็นอาหาร

ปักไถใช้เป็นพด ขาไถ ใช้สำหรับยึดดินเพื่อที่จะหาน้ำกินในระหว่างทาง ซึ่งเป็นความเชื่อของชนเผ่ามูเซอแดง

3.2.7. กติกา ข้อห้าม ชุมชน

ที่ต้องยึดถือปฏิบัติ ถ้าไม่ทำตามมีความผิดหรือการปรับ เช่นเรื่องของกรณีผู้สาว การทะเลาะวิวาท การลักขโมย เพื่อให้เกิดความสงบสุขในชุมชน โดยมีกรรมการหมู่บ้านและผู้นำธรรมชาติ ผู้อาวุโสเป็นผู้พิจารณาตัดสิน

- ในครอบครัว พ่อแม่จะสอนลูกในสิ่งควรทำและไม่ควรทำ หญิงชายที่ยังไม่ได้แต่งงานกัน ห้ามมานอนด้วยกัน ถ้าฝ่าฝืน ชาวบ้านเชื่อว่าจะทำให้เจ้าบ้านไม่สบาย ต้องแก้ไขด้วยการเลี้ยงผีบ้านและขอขมาในชุมชน

- การทะเลาะวิวาท คู่กรณีต้องไปขอมาผู้อาวุโสที่บ้าน และขอมาที่ศาลาพิธากลางบ้าน (โบสถ์)

- เรื่องผู้สาว ห้ามยุ่งเกี่ยวหญิงหรือชายอื่นที่ไม่ใช่สามีภรรยาของตนในที่แจ้งและลับตาหากจับได้จะถูกปรับครั้งแรก 300 บาทและจะเพิ่มเป็นเท่าตัวไปเรื่อย เงินค่าปรับจะถูกแบ่งให้แก่ผู้เสียหาย กรรมการผู้ร่วมตัดสินและผู้ใหญ่บ้าน

- ห้ามลักขโมย ถ้าจับได้แต่ไม่สารภาพ จะให้ดื่มน้ำสาบาน

3.3 ภูมิปัญญา

3.3.1. ด้านการทำมาหากิน "ด้านการเกษตร"

องค์ความรู้ในระบบเกษตรของชุมชนได้มีการประยุกต์ ปรับให้มีการผสมระหว่างความรู้เก่าและความรู้ใหม่ ให้มีการดำรงอยู่ภายใต้สถานการณ์ที่ถูกบีบบังคับในการใช้พื้นที่ดิน ดังนี้

"การใช้ที่นา" พันธุ์ข้าวที่นิยมใช้ เป็นพันธุ์พื้นบ้านได้แก่

1. จำลีปูละเว (ผลผลิตได้มากแต่สีแล้วได้ข้าวสารน้อยเพราะเปลือกหนา)
2. ยางเกาะเลอะจำ (ผลผลิตน้อยแต่สีแล้วได้ข้าวสารมากกว่า)
3. เมื่องปายจำ (ข้าวแดง) (ได้ผลผลิตเฉลี่ย 1 / 47 ถัง)

พันธุ์ที่ใช้ปลูกในอดีตดั้งเดิมยางเกาะเลอะจำ

"ที่ไร่" มีทุกหลังคาเรือน กระจายไปรอบ ๆ หมู่บ้าน หลังคาเรือนละ 3 - 5 ไร่ ข้าวใช้พันธุ์ข้าวเหนียว จำเนาะแย้ , จำเนาะเนาะ , จำเนาะกือจะ , จำเนาะเคาะเฮา ในระบบวิธีการผลิตใช้ระบบไร่หมุนเวียนดังนี้

ระบบการทำไร่ ในพื้นที่ 3 แปลง ระบบไร่หมุนเวียน

แปลง / ปี	1	2	3
1	ข้าว	ข้าวโพด - ถั่วแดง	ดินพักตัวฟื้นฟูสภาพ "ไร่เหล่า"
2	ข้าวโพด - ถั่วแดง	ดินพักตัวฟื้นฟูสภาพ "ไร่เหล่า"	ข้าว
3	ดินพักตัวฟื้นฟูสภาพ "ไร่เหล่า"	ข้าว	ข้าวโพด - ถั่วแดง

"สวน" ในความหมายของชุมชน คือพื้นที่ที่ปลูกไม้ผล , ข้าวโพด และถั่ว เป็นหลัก ไม่ได้ปลูกข้าว เมื่อเก็บเกี่ยวข้าวโพด จะปลูกถั่วแดง เป็นการบำรุงดินระบบหมุนเวียน ชนิดไม้ผลที่ปลูกแล้วให้ผลผลิต

3.3.2 การเลือกพื้นที่ทำกิน (ปางคาม)

จากคำบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้อาวุโส ซึ่งตัวแทนหมู่บ้านได้เข้าไปพูดคุยและสอบถามความเป็นมา จากสาเหตุข้างต้น ทั้ง 3 สาเหตุจะมีผู้รู้ สืบหาพื้นที่ที่เหมาะสม เช่น ป่ามีความอุดมสมบูรณ์ ดินดี แหล่งน้ำดี ถ้าได้พื้นที่ตกลงกันแล้วว่าเอาพื้นที่ไหน เป็นพื้นที่ทำกิน จะพากันมาพูดคุยกับลาต้อ ผู้ประกอบพิธีทางศาสนา ไปบ่น บอกกล่าวเจ้าป่า เจ้าเขา เจ้าน้ำ เพื่อเป็นการขอเข้ามาทำกินในพื้นที่ ให้ช่วยคุ้มครองภัยอันตรายต่างๆ การที่จะประกอบพิธีกรรมต่างๆ ต้องควนควนดี ส่วนวัน (หะยี่) เป็นวันที่ไม่ดี ในรอบเดือนในวันศีล ขึ้นหรือแรม 15 ค่าจะไม่ทำงาน กรณีนอนฝันเห็นเหล็ก เช่น มีด,จอบ ในพื้นที่ดังกล่าวถือว่าไม่ดี ผลผลิตจะไม่ดี ถ้าฝันเห็นน้ำ,ทราย เชื่อว่าพื้นที่ดังกล่าวเหมาะแก่การเพาะปลูก หรือถ้าไม่ฝันถึงอะไรเลยก็ไม่เป็นไร ต่อจากนั้นผู้ที่ทำกินในพื้นที่ดังกล่าวก็จะทำพิธี โดยการเอาไม้ไผ่ผ่าซีกและพันด้วยล่ำลี เทียนขี้ผึ้ง 1 คู่ บอกกล่าวเจ้าที่เจ้าป่าเจ้าเขา ต่อจากนั้นก็ดำเนินการแผ้วถางและเพาะปลูกต่อไป

1. วันพะยี่ (เป็นวันกระรอก)
2. วันนุยี่ (วันวัว)
3. วันลาฮี (วันเสือ)
4. วันทอหล่าฮี (วันกระต่าย)
5. วันลือฮี (วันงูใหญ่)
6. วันซ้อฮี (วันงูเล็ก)
7. วันมูฮี (วันม้า)
8. วันห้อยฮี (วันแพะ)
9. วันหะมาฮี (วันลิง)
10. วันกงะฮี (วันไก่)
11. วันพ้อฮี (วันสุนัข)

12. วันหะยี (วันสุกร)

การนับวันทั้ง 12 วันนี้ เป็นการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษได้รับการสั่งสอนจากผู้เฒ่าผู้อาวุโส วันที่เหมาะแก่การประกอบพิธีกรรมต่างๆ มี 4 วันคือ

1. วันนุฮียี
2. วันฟือฮียี
3. วันทอหล่าฮียี
4. วันลือฮียี

การทำงานหรือกิจกรรมต่างใน 4 วันนี้ถือเป็นวันดีทำมาหากินสะดวกไม่มีภัยมารบกวนการทำปางคาม(พื้นที่ทำกิน) ซึ่งมีมาหลายชั่วอายุคน พ่อเฒ่าผู้อาวุโส ก็ไม่สามารถบอกได้ว่าใครเป็นผู้ริเริ่ม ให้ได้สืบทอดกันมาจนทุกวันนี้ หลังจากเลือกพื้นที่ได้แล้ว และผ่านขั้นตอนการทำพิธีทางความเชื่อ เตรียมพื้นที่แผ้วถาง พร้อมสร้างที่พักของแต่ละครอบครัวเมื่อสร้างที่พักเรียบร้อยแล้วจะย้ายเข้ามาอยู่ และจะอยู่ในพื้นที่ปางคาม จนกว่าจะเสร็จงานในไร่ แต่จะกลับบ้านเพียงวันสัปดาห์ใหญ่ ทุก 15 วัน คือขึ้น หรือแรม 15 ค่ำ เป็นวันประกอบพิธีทางศาสนาพิธีที่สำคัญต่างๆ ระบบการจัดการ ปางคาม) มูเซอแดง

3.3.3 องค์ความรู้ที่ถูกนำมาใช้ในภาคเกษตร

การคัดเมล็ดพันธุ์ จะดูลักษณะลำต้นไม่ล้ม , เมล็ดอวบใหญ่ , ปริมาณต่อรวงข้าวมาก , กอข้าวใหญ่ การเก็บเกี่ยวจะเก็บเกี่ยวทีหลังสุด ปล่อยให้ต้น , ใบ , รวง ออกสีเหลือง ใช้ผ้าปูพื้นแล้วเหยียบให้เมล็ดข้าวหลุดออกมาจากรวง มีให้ข้าวกระเด็นปะปนกับเมล็ดพันธุ์ที่ไม่ต้องการนำไปตากแห้ง วิธีการดูข้าวแห้งขนาดที่ต้องเก็บ ใช้วิธีการคัดดูเมล็ดแข็งใช้ได้ อ่อน ๆ อยู่ใช้ไม่ได้

การเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์ จะนำไปใส่ถุงผ้า , กระสอบ เพราะเมล็ดข้าวไม่เกิดความร้อน มีการระบายอากาศ เมล็ดไม่ตายบวม

การนำไปใช้ จะนำเมล็ดข้าวมาใส่กระด้ง เพื่อทำการคัดให้เมล็ดเสีย เมล็ดลีบเสีย ที่มีน้ำหนักเบาออก ก่อนที่จะนำมาใช้

3.3.4 พิธีกรรมแก้ไขเกิดปัญหาโรค – แมลง(พืช)

ใช้พิธีกรรม "อ๋อสีเตต่อเว" ประกอบพิธีใน "บุญแห่" สถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา / ความเชื่อ เทียบเท่า "วัด" ในพุทธศาสนา ที่มี "ปูจอง" เป็นผู้นำในการประกอบพิธีกรรม พิธีกรรมนี้ปัจจุบัน "พ.ศ. 2546" ยังมีการดำเนินการอยู่ มีจำนวนหลังคาเรือนที่ยึดถือปฏิบัติ จำนวน 30 หลังคาเรือน จาก 75 หลังคาเรือน

พิธีกรรมแก้ไขเกิดปัญหาโรค (สัตว์)

ปัญหาได้แก่การที่สัตว์เข้าไปกินผลผลิตจากไร่ผู้อื่น ส่วนแนวทางแก้ไขคือเพิ่มการดูแลในช่วงฝนและมีกรควบคุม ส่วนการรักษาเมื่อสัตว์เจ็บป่วย จะใช้ยดท้อผสมกับไบยาสูบ ตำใช้สมานแผลสด แผลเน่า หรือเมื่อวั - ควายเจ็บป่วย จะใช้เกลือเป่าคาถาบอกชื่อสัตว์แล้วโยนใส่ไฟหรือเป่าคาถาใส่น้ำแล้วนำไปรดลงบนตัวสัตว์

3.4. ตำนาน

3.4.1 ตำนานมูเซอแดง

ตามตำนานมูเซอเล่าว่า ผีฟ้าหรือผีพระเจ้า พระเจ้าได้สร้างโลกให้มีแผ่นดินกับน้ำ ภายหลังเกิดขึ้นไม้ พืช สัตว์ และแมลงต่างๆ ขึ้นพระเจ้าจึงสร้างผู้ชายคนแรก มีรูปร่างคล้ายลิงทโมนแต่ไม่มีขนรุงรัง และสร้างผู้หญิงคนหนึ่งท้องข้างเป็นปลาอาศัยอยู่ในน้ำแต่สามารถขึ้นบกได้ หรือที่เรียกว่านางเงือกทั้งสองได้มาพบปะและได้รักกันจึงตกลงอยู่กินกันฉันสามีภรรยา ขณะที่นางเงือกตั้งครรภ์ก็เกิดน้ำท่วมแผ่นดิน พัดพาทุกสิ่งไหลไปจนหมดสิ้น ทั้งสองจึงได้หลบเข้าอาศัยในน้ำเต้าแห่งขนาดใหญ่ ต่อมานางเงือกได้คลอดบุตรทั้งชายหญิง จำนวน 100 คน เมื่อน้ำแห้งแล้วน้ำเต้าที่อาศัยอยู่ข้างอยู่บนยอดเขาหิมาลัย ลูกๆของนาง คลานออกมาจากน้ำเต้า จับคู่กัน ไปตั้งถิ่นฐานคนละทิศละทาง เป็นต้นตระกูลของมนุษย์ชาติต่างๆ จนทุกวันนี้ มูเซอ ถือว่าตนเป็นพี่คนโตต้องอยู่บนภูเขาปรนนิบัติเลี้ยงดูบิดามารดาที่แก่เฒ่า ดังนั้นชีวิตของมูเซอจึงต้องอยู่แต่บนภูเขา

3.4.2 ตำนานที่เกี่ยวกับต้นกำเนิดสุรา

มีเรื่องเล่าว่า ผู้นำหมู่บ้านคนหนึ่งมีลูกสาวสวย และช่างเผือกอยู่ ทั้งสองสิ่งนี้เป็นสุดที่รักของผู้นำคนนี้ ต่อมาผู้ชายคนหนึ่งผู้มั่งคั่งจากหมู่บ้านใกล้เคียง นำช้าง ม้า วัว บรรทุกสิ่งของมีค่าพร้อมทั้งอาหารและผลไม้มาขนานนามมาสู่ขอ แต่ผู้นำไม่ยอมยกให้จึงกลับไป ระหว่างทางอาหารและผลไม้เน่าเสียจึงโยนเข้าโพรงไม้ข้างทาง ต่อมาพรานป่าที่ขวิดสัตว์ผ่านมาถึงที่ตรงนั้น แผลกใจที่เห็นนกและสัตว์เข้าไปกินน้ำในไม้ พอลบออกมามีกิริยาร่าเริงกระโดดโลดเต้นและบินไปมา จึงได้เข้าไปดูและลองชิมน้ำนั้น เกิดคิดใจและเอาใส่กระบอกลำนำไปให้หัวหน้าหมู่บ้านชิม รู้สึกว่าเมื่อดื่มเข้าไปแล้วรู้สึกสดชื่น ร่าเริง ชาวบ้านจึงไปตักน้ำมาดื่ม เมื่อหมดแล้วทดลองเอาผลไม้ ข้าวโพด ข้าวเปลือกหมัก แล้วต้มดูไอน้ำติดข้างหม้อจึงลองชิมดู รู้สึกว่ามีรสชาติดีกว่าการหมัก จึงนิยมต้มกลั่นสุราดื่ม มีวันหนึ่งหัวหน้าเผ่าดื่มสุรามากจนลืมหิวอยากรับประทานอาหารเนื้อช้างและเนื้อมนุษย์ จึงได้สั่งให้ฆ่าช้างเผือกและลูกสาวของตนรับประทานเป็นกับแกล้ม เมื่อหายเมาและรู้สึกตัว จึงเสียใจมากจึงกระโดดหน้าผาตาย น้องชายเป็นหัวหน้าสืบแทน เห็นว่าสุราทำให้ผู้ดื่มขาดสติ เห็นผิดเป็นชอบ จึงประกาศห้ามไม่ให้มูเซอต้มสุราตั้งแต่นั้นมา จะมีบ้างเฉพาะผู้ที่ใกล้ชิดเผ่าอื่นที่ใช้สุราเช่นผีครั้งคราวเท่านั้น

3.4.3. การปกครองและความเชื่อ

การปกครอง

หมู่บ้านมุเซอมีรูปแบบการปกครองเป็นอิสระหัวหน้าหมู่บ้าน (กะแซปาหรืออาดอ) เป็นผู้มีอำนาจในการปกครองบางหมู่บ้าน นอกจากปกครองหมู่บ้านตนเองแล้วยังคุมหมู่บ้านอื่นอีกด้วยในหมู่บ้านมักมีผู้นำอยู่ 3 ฝ่าย คือ หัวหน้าหมู่บ้าน ผู้นำทางความเชื่อ และผู้อาวุโส หัวหน้าหมู่บ้านมีหน้าที่ ในการปกครองดูแลลูกบ้านในด้านความสงบสุข ความปลอดภัย ชักจูงให้สมาชิกถือปฏิบัติในจารีต ประเพณี ให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม

กรณี พิพาท

เมื่อมีข้อพิพาทไม่ว่ากรณีใดจึงขึ้นอยู่กับพิจารณาของผู้ใหญ่บ้าน และยึดถือตามแนวทางจารีตประเพณีที่ถือปฏิบัติสืบทอดกันมา เมื่อมีข้อร้องเรียน ผู้ใหญ่บ้านจะเรียกชาวบ้าน เป็นผู้นำครอบครัวมาประชุมเพื่อชี้แจงเหตุผล และตัดสิน หรือถ้าผู้กรณีไม่ยอม จะให้ผู้อาวุโสไกล่เกลี่ย ถ้ามีเรื่องการทะเลาะวิวาทเกิดขึ้น ผู้ที่กระทำผิดมีโทษถูกปรับ ตาม กฎ ของหมู่บ้าน ถ้าหากมีการกระทำผิดอย่างรุนแรงอาจได้รับโทษโดยการถูกไล่ออกจากหมู่บ้าน

ในอดีตกับแต่งต่างกัน กล่าวคือในอดีตการดำเนินการใด ๆ จะต้องได้รับความเห็นชอบจาก 3 แกนนำหลัก คือ ผู้นำ, ปู่จ้อง, ปู่เหล็ก โดยต้องผ่านการหารือร่วมกันของทุกฝ่าย ผู้นำ, ปู่จ้อง, ปู่ลิ, ผู้อาวุโส ชาวบ้าน และหรือผู้กรณี หากเป็นกรณีพิพาท

เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการปกครอง เมื่อโครงสร้างการปกครอง ภาครัฐ เมื่อปี พ.ศ. 2532 เป็นต้นมา การตัดสินใจการกระทำการใด ๆ มิใช่ของชุมชน แต่เป็นของผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่ที่ควรจะเป็นตัวแทนของชุมชน กลับไปเป็นตัวแทนของภาครัฐ สั่งการ รัฐไม่รับฟังความคิดเห็นความเป็นจริงในวิถีชีวิต

สาเหตุอาจเป็นเพราะความเจริญ ด้านวัตถุ การเปลี่ยนแปลงระบบการผลิตวิถีชีวิต

การศึกษาที่ไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิต, การออกไปพบปะกับสิ่งแวดล้อมภายนอก “วัตถุนิยม”

3.4.4 ความเชื่อสูงสุดของชาวบ้าน

ได้แก่ “อือซา”หรือผีฟ้า/ปุมูเซอ เป็นผีสูงสุดที่จะคอยปกป้องรักษาทุกสิ่งทุกอย่าง และส่งผีต่างๆ ลงมาดูแลดิน น้ำ ป่า สัตว์ป่า ฯลฯ

ผู้ที่จะสามารถติดต่อกับผีฟ้าได้คือปู่จ้อง ส่วนผู้ที่ทำหน้าที่ติดต่อกับผีดอย ผีป่า ผีน้ำ นอกเหนือจากพระเจ้าอือซาแล้วยังเชื่อถือในเรื่องภูตผี วิญญาณอันได้แก่ ผีเรือน ผีบ้าน ผีป่า ผีดอย ผีพายุ ผีฟ้า เป็นต้น

การทำพิธีขอพรหรือขอมาสะเดาะเคราะห์คือหมอผี(เนเตปา) การสืบทอดการเป็นปู่จ้อง, หมอผี จะเป็นไปตามสายตระกูลเฉพาะผู้ชาย(เพราะเป็นผู้นำพิธีใหญ่ๆ ผีจะกลัวมากกว่าผู้หญิง)

หรือได้เป็นจากการนอนฝันว่ามีคนมาสอนคาถาให้ ส่วนผู้หญิง จะทำพิธีเล็กๆเช่น พิธีเรียกขวัญ มีการสืบทอดทางสายตระกูลและสามารถถ่ายทอดเรียนรู้/รับครูได้ หากมีใจหรือรับได้

3.4.5 ผู้นำทางความเชื่อ

แบ่งเป็น ผู้นำทางพิธีกรรม ปู่จ้อง โตโบ และฝ่ายหมอผี (นิตีซอ) เป็นผู้นำความรู้ในเรื่อง พิธีกรรมทางความเชื่อ การเซ่นไหว้เทพเจ้า อ้อซา คุณแลสถานที่ประกอบพิธีกรรม เดินรำบวงสรวง เทพเจ้า เป็นผู้มีความประพฤติดี ทั้งกาย วาจา ใจ เป็นตัวอย่างที่ดีแก่สังคม บางหมู่บ้านบางกลุ่มมี ตำแหน่งปู่จ้อง หรือ โตโบ ซึ่งเป็นตำแหน่งที่ใหญ่ที่สุดในหมู่บ้าน และมีผู้ช่วยอีก 3-4คนคือ สล่า , ละส้อ อจา กิหว่า(เป็นผู้ช่วย ปู่จ้อง โตโบ)หมอผี เป็นผู้ทำหน้าที่ เซ่นไหว้ ภูตผีปีศาจ ความรู้ เหล่านี้ได้รับการถ่ายทอดจากรุ่นบุรุษหรือเรียนรู้มาจากผู้รู้ที่ได้รับการยอมรับจากคนในชุมชน เป็นผู้ได้รับความยำเกรง เป็นผู้รู้ในด้านไสยศาสตร์ ด้านยาสมุนไพร และยังมีตำแหน่งที่สำคัญใน หมู่บ้านคือ (จ่าลิ) ช่างตีเหล็ก อาจมี 1 หรือ 2 คนในหมู่บ้านมีหน้าที่ตีมีด หรืออุปกรณ์ที่ใช้ทำ การเกษตรเช่นเสียม จอบ ให้กับสมาชิกในหมู่บ้าน ซึ่งสมาชิกในหมู่บ้านให้ความเคารพนับถือ เช่นกัน

ปู่เหล็ก-จะลิ หรือคนตีเหล็ก/ตีมีด อุปกรณ์ทำการเกษตร เป็นผู้ที่ชาวภูเขอให้การเคารพนับ ถู่มากเพราะหากไม่มีคนตีเหล็ก ชาวบ้านก็จะไม่มีเครื่องมือในการทำไร่ทำนา ออกหากินในป่า คน ตีเหล็กจะมีการสืบทอดตามสายตระกูล หรือใครที่สนใจก็สามารถเรียนรู้ทดลองทำจากปู่เหล็ก

3.4.6 ตำแหน่งบุคคลสำคัญและผู้รู้ด้านต่างๆในชุมชนบ้านยาป่าแหน

ปู่จ้อง (ตาลา) นาย จายนุ ชมชื่นพญา เป็นผู้ทำนายทายทักให้กับคนเจ็บไข้ได้ป่วยและเป็นผู้ที่สื่อ กับอ้อซาได้ และผู้ทำพิธีกรรม

โตโบ นายจะลิ บรรพบุรุษยานนท์ เป็นผู้ที่คุณแลศาลาพิธีกรรม ผู้กล่าวจุดเทียนชี้ฝั่งในการ ประกอบพิธีกรรมในศาลาพิธีกรรม

(จะลิ)ผู้นำด้านตีเหล็ก นายป่าสอ จิตรพิกุลทอง นายจำแห่ ปิยชาติสรกุล

(คะแสหรืออาคอ)ผู้ใหญ่บ้าน นายบรรพต ไพรปริเปรม

มีผู้ช่วยอีกคือ สล่า ,ละซอ, อจา ,กิหว่า

สล่าเป็นผู้ช่วยโตโบ นายเอกอ ธารีพิทักษ์

ละส้อ เป็นผู้ช่วยปู่จ้อง นายธงชัย ดิเรกวาจา/นายป่าสอ จิตรพิกุลทอง

อจา เป็น ผู้ช่วยโตโบ ผู้ดูแลการทำพิธีให้ถูกต้อง นายจำยะไก่อ

กิหว่า เป็นผู้ช่วยโตโบ นายยะอี ศิริมหาวงศ์

ความรู้และผู้รู้

- ด้านสมุนไพรร นายยาป่า รุ่งรัตน์เลิศสกุล ,นาง นาสอ อุดมอัมพร
- ด้านจักรสาน นาย ลี๊ บวรุ่งรัตน์เลิศสกุล นายจ่างะไก่อ เผ่าพงษ์ไพโร,
- ด้านการทำแคนเป่า นายลี๊ บวรุ่งรัตน์เลิศสกุล, นายจ่างะไก่อ เผ่าพงษ์ไพโร
- ด้านการเป่าแคน นาย สรพงศ์ บวรบุญญานนท์ ,นายบรรพต ไพโรปริเปรม,นางนาจำ ชอบชื่นกล
- ด้านหัตถกรรมทอผ้าเย็บผ้า นาง ยูพิน ไพโรสุริยะ
- ด้านหมอตำแย นาง จิตนา อุดมอัมพร, นาง นาเส ไพโรสุริยะ
- ด้านนวดแผนโบราณ นาย ยอธี คีรีมหาวงศ์, นางนามี

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาพิธีกรรมในรอบหนึ่งปีของชนเผ่ามูเซอแดง มีพิธีกรรมที่มีความสัมพันธ์กับความเชื่อในระบบผี ซึ่งผีฟ้า “ฮือซา ภาษาล่าหู่” เป็นความเชื่อสูงสุดของชนเผ่า ในสถานการณ์ปัจจุบัน ที่ความสะดวกสบาย ที่เรียกว่าความเจริญเพิ่มมากขึ้นหากเทียบกับอดีต ในด้านการศึกษาแล้วเป็นการดึงเด็กให้ห่างออกจากครอบครัว เด็กเยาวชนใช้เวลาการอยู่โรงเรียนมากกว่าอยู่บ้าน พ่อแม่ ญาติผู้ใหญ่ในครอบครัวไม่มีเวลาสั่งสอนบุตรหลานให้ความสำคัญในเรื่องเศรษฐกิจมาก ทำให้เด็กเชื่อฟังครมมากกว่าพ่อแม่ และไม่ค่อยเชื่อฟังผู้อาวุโส ส่งผลทำให้ประเพณีวัฒนธรรมบางอย่างใกล้สูญหายไป เด็ก เยาวชน ไม่ค่อยรับทราบและให้ความสนใจในการดำรงวัฒนธรรมชนเผ่าของตนเอง

ข้อเสนอในการฟื้นฟูวัฒนธรรม

ให้ความสำคัญกับเด็กเยาวชน ที่จะเติบโตขึ้นมาทดแทนผู้ใหญ่ในยุคปัจจุบัน ดังนั้นควรเสริมสร้าง การมี อัตลักษณ์ของชนเผ่าอย่างมีศักดิ์ศรีให้แก่เด็กเยาวชนเกิดความภาคภูมิใจในความ เป็นชนเผ่า การให้ความสำคัญ กับจารีตวัฒนธรรมของชนเผ่า โดยให้มีการนำเอาพื้นฐานทาง วัฒนธรรม หรือองค์ความรู้ชนเผ่า เข้าไปทำการสอนใน โรงเรียนเป็นหลักสูตรชุมชนที่ทำการเรียน การสอนโดยคนในชุมชนที่เป็นผู้รู้ที่คนในชุมชนให้ความเคารพนับถือมาดำเนินการเรียนการสอน ในโรงเรียน

ในส่วนของชุมชนทางปู้จองควรทำความเข้าใจกับชุมชน โดยเฉพาะพ่อแม่หรือผู้ปกครอง ในการรักษาวัฒนธรรม การกระทำตนให้เป็นอย่างที่ดีกับเด็กเยาวชนให้ยึดถือเป็นแบบอย่าง โดยเริ่มจากครอบครัวการพาเด็กเข้าร่วมในพิธีกรรมต่างๆที่จัดขึ้นของชุมชนเป็นการปลูกฝังเมล็ดพันธุ์ทางวัฒนธรรมให้แก่เด็กและเยาวชน

การจัดการด้านทรัพยากร

ทางทีมงานด้านความเชื่อ (ปู้จองหรือตالا, โตโบ, คะแสหรืออาดอ, จะลิ, สล่า , ละซอ, อาจา, กิหว่า) มาทำการหารือถึงการกำหนด กุศโลบายในการอนุรักษ์ป่า โดยการให้ความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับศรัทธา ในพิธีกรรมต่างๆ มาใช้ให้เกิดประโยชน์ และ มีการกระทำซ้ำ อย่างต่อเนื่อง โดยการประสานการทำงานกับองค์การบริหารส่วนตำบลในการประชาสัมพันธ์งาน และการประสานงบประมาณในการดำเนินการ ซึ่งเป็นบทบาทหนึ่งขององค์การบริหารส่วนตำบลที่ต้องกระทำ ในการจัดการทรัพยากรของตำบล

ด้านการปกครอง

การดึงเอาความรู้ การจัดการด้านการปกครองในอดีต หัวหน้าหมู่บ้าน ผู้นำทางความเชื่อ และผู้อาวุโส ที่เป็นการถ่วงดุล ในการปกครองให้มีความสามัคคีกันภายในชุมชน โดยใช้จารีต วัฒนธรรมเป็นเครื่องมือ การใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือในการตัดสิน จะเกิดคำว่า “ถูก หรือ ผิด” ซึ่งจะทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างคู่อริหรือบรรดาเครือญาติของคู่อริได้

ภาคผนวก

รูปที่ 3 วัสดุประกอบพิธีกรรมทำบุญข้าวโพด (ชามา ตาเว)

รูปที่ 4 อุปกรณ์ประกอบพิธีกรรมทำบุญข้าวโพด (ชามา ตาเว)

รูปที่ 5 ศาลประกอบพิธีกรรมหมู่บ้าน หอแห่

รูปที่ 6 การตกแต่งภายในหอแห่

รูปที่ 7 ผู้นำพิธีกรรม (ปู่องโตโบ)

รูปที่ 8 การทำพิธีสะเดาะเคราะห์

รูปที่ 9 ครกตำข้าวเปลือก

รูปที่ 10 ทำบุญข้าวโพด (ชามา ตาเว) ที่ครัวเรือน

รูปที่ 11 เตาตีเหล็ก

รูปที่ 12 เตาและการเผาเหล็ก

รูปที่ 13 การตีเหล็ก